DOMSTOLENS DOM (Tredje Afdeling)

23. april 2009 *

I de forenede sager C-378/07 — C-380/07,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF, indgivet af Monomeles Protodikeio Rethymnis (Grækenland) ved afgørelser af henholdsvis 19., 20. og 23. juli 2007, indgået til Domstolen den 8. august 2007 i sagerne

Kiriaki Angelidaki (sag C-378/07),

Anastasia Aivali,

Aggeliki Vavouraki,

Chrysi Kaparou,

Manina Lioni,

* Processprog: græsk.

Evaggelia Makrygiannaki,

Eleonora Nisanaki,

Christiana Panagioto,

Anna Pitsidianaki,

Maria Chalkiadaki,

Chrysi Chalkiadaki

mod

Organismos Nomarchiakis Autodioikisis Rethymnis,

og

Charikleia Giannoudi (sag C-379/07),

Georgios Karabousanos (sag C-380/07),

Sofoklis Michopoulos

mod

Dimos Geropotamou,

har

DOMSTOLEN (Tredje Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, A. Rosas, og dommerne A. Ó Caoimh, (refererende dommer), J.N. Cunha Rodrigues, U. Lõhmus og P. Lindh,

generaladvokat: J. Kokott
justitssekretær: ekspeditionssekretær L. Hewlett,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 8. oktober 2008,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Angelidaki m.fl. ved dikigoroi I. Koutsourakis, F. Dermitzaki og K. Tokatlidis

— Organismos Nomarchiakis Autodioikisis Rethymnis ved dikogoros M. Drymakis

— Giannoudi ved dikigoroi I. Zouridis, F. Dermitzaki og K. Tokatlidis

— Karabousanos og Michopoulos ved dikigoroi I. Zouridis og M.-M. Tsipra

— Dimos Geropotamou ved dikigoros N. Michelakis

— den græske regering ved K. Samoni, E. Mamouna og M. Michelogiannaki, som befuldmægtigede

— den italienske regering ved I.M. Braguglia, som befuldmægtiget, bistået af avvocato dello Stato P. Gentili

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved M. Patakia og M. van Beek, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 4. december 2008,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningerne om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af § 5, stk. 1 og 2, samt § 8, stk. 3, i rammeaftalen vedrørende tidsbegrænset ansættelse, der blev indgået af EFS, UNICE og CEEP den 18. marts 1999 (herefter »rammeaftalen«), og som er vedføjet som bilag til Rådets direktiv 1999/70/EF af 28. juni 1999 om rammeaftalen vedrørende tidsbegrænset ansættelse, der er indgået af EFS, UNICE og CEEP (EFT L 175, s. 43).

2 Disse anmodninger er blevet fremsat inden for rammerne af en retssag mellem Kyriaki Angelidaki og 13 andre ansatte og deres arbejdsgiver, henholdsvis Organismos Nomarchiakis Autodioikisis Rethymnis (Rethymno Amtsforvaltning) og Organismos Topikis Autodioikisis Rethmnis, kaldet »Dimos Geropotamou« (Geropotamos kommunalforvaltning), vedrørende kvalificationen af de ansættelseskontrakter, der er indgået mellem parterne, og den manglende fornyelse af disse kontrakter.

Retsforskrifter

Fællesskabsbestemmelser

3 Direktiv 1999/70 har hjemmel i artikel 139, stk. 2, EF og har som fastsat i artikel 1 »til formål at iværksætte den i bilaget indeholdte rammeaftale […], som blev indgået den 18. marts 1999 mellem de generelle tværfaglige organisationer (EFS, UNICE og CEEP)«.

4 Det fremgår af tredje, sjette, syvende, trettende til femtende og syttende betragtning til direktivet samt af første til tredje afsnit i præamblen og af punkt 3, 5-8 og 10 i de generelle betragtninger til rammeaftalen, at:

— Etableringen af det indre marked skal føre til en forbedring af arbejdstagernes leve- og arbejdsvilkår inden for Det Europæiske Fællesskab; dette skal opnås ved indbyrdes tilnærmelse på et stadigt stigende niveau af disse vilkår, bl.a. med hensyn til andre former for arbejde end tidsubegrænset arbejde, så der kan opnås en bedre balance mellem fleksible arbejdstider og sikkerhed i ansættelsen.

— Disse målsætninger kan ikke i tilstrækkelig grad opfyldes af medlemsstaterne, hvorfor det vurderes passende at anvende en bindende fællesskabsretsakt, der er udarbejdet i tæt samarbejde med de repræsentative arbejdsmarkedsparter.

— Parterne til rammeaftalen erkender på den ene side, at ansættelseskontrakter af tidsubegrænset varighed er — og fortsat vil være — den ansættelsesform, der sædvanligvis anvendes i ansættelsesforhold, da de bidrager til at sikre livskvaliteten

for de berørte arbejdstagere og at fremme produktiviteten, men på den anden side, at tidsbegrænsede ansættelseskontrakter under visse omstændigheder passer både arbejdsgivere og arbejdstagere.

— Rammeaftalen fastlægger de generelle principper og minimumskrav, der skal gælde for tidsbegrænset ansættelse, idet der bl.a. indføres en generel ramme, som skal sikre ligebehandling for personer med tidsbegrænset ansættelse, ved at de beskyttes mod forskelsbehandling, og ved at forhindre misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelsesforhold; medlemsstaterne og arbejdsmarkedets parter definerer den nærmere gennemførelse af disse principper og bestemmelser med henblik på, at der tages hensyn til de særlige nationale, sektorbestemte eller årstidsbetingede realiteter.

— Således har Rådet for Den Europæiske Union vurderet, at gennemførelsen af rammeaftalen sker mest hensigtsmæssigt ved et direktiv, således at den bliver bindende for medlemsstaterne med hensyn til, hvilke mål der skal nås, hvorimod det overlades til medlemsstaterne at bestemme form og midler.

— Hvad angår de udtryk, der er anvendt i rammeaftalen uden at være specifikt defineret deri, overlader direktiv 1999/70 det til medlemsstaterne at definere disse udtryk i overensstemmelse med national ret og/eller praksis, forudsat at de ikke er i modstrid med rammeaftalen.

— Ifølge rammeaftalens underskrivende parter er anvendelse af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter begrundet i objektive omstændigheder en måde, hvorpå man kan forhindre misbrug til skade for arbejdstagerne.

5 Rammeaftalens § 1 har følgende ordlyd:

»Formålet […] er:

a) at forbedre kvaliteten ved tidsbegrænset ansættelse gennem anvendelsen af princippet om ikke-diskrimination

b) at fastsætte rammer, der skal forhindre misbrug hidrørende fra flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold.«

6 Rammeaftalens § 2 bestemmer:

»1. Denne aftale finder anvendelse på alle med tidsbegrænset ansættelse, som har en ansættelseskontrakt eller indgår i et ansættelsesforhold, som defineret ved lov, kollektiv aftale eller gældende praksis i den enkelte medlemsstat.

2. Medlemsstaterne — efter høring af arbejdsmarkedets parter — og/eller arbejdsmarkedets parter kan beslutte, at denne aftale ikke finder anvendelse i forbindelse med:

a) erhvervsmæssig grunduddannelse og lærlingeuddannelse

b) ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold, der er indgået i forbindelse med særlige offentlige eller offentligt støttede programmer med henblik på uddannelse, integration og omskoling.«

7 Rammeaftalens § 3 har følgende ordlyd:

»I denne aftale forstås ved:

1. »en person med tidsbegrænset ansættelse«: en person, som har en ansættelseskontrakt, der er indgået direkte mellem den pågældende og en arbejdsgiver, eller som indgår i et ansættelsesforhold, etableret direkte mellem den pågældende og en arbejdsgiver, når tidspunktet for ansættelseskontraktens eller ansættelsesforholdets udløb er fastlagt ud fra objektive kriterier, såsom en bestemt dato, fuldførelsen af en bestemt opgave eller indtrædelsen af en bestemt begivenhed

2. »en sammenlignelig fastansat«: en fastansat i samme virksomhed, der har en tidsubegrænset ansættelseskontrakt eller indgår i et tidsubegrænset ansættelsesforhold, og som udfører samme eller tilsvarende arbejde/beskæftigelse, idet der tages hensyn til kvalifikationer/færdigheder; hvor der ikke findes nogen sammenlignelig fastansat i samme virksomhed, skal sammenligningen ske ved henvisning til den kollektive aftale, der gælder på området, eller — hvis en sådan ikke foreligger — til national lovgivning, kollektive aftaler eller praksis.«

8 Rammeaftalens § 4 bestemmer:

»1. Ansættelsesvilkårene for personer med tidsbegrænset ansættelse må ikke være mindre gunstige end de, der gælder for sammenlignelige fastansatte, hvis dette udelukkende er begrundet i kontraktens tidsbegrænsede varighed, og forskelsbehandlingen ikke er begrundet i objektive forhold.

2. Hvor det er hensigtsmæssigt, gælder princippet om pro rata temporis.

[…]«

9 I rammeaftalens § 5 er følgende fastsat:

»1. For at forhindre misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold fastsættes, medmindre der allerede findes tilsvarende retsregler, bestemmelser af medlemsstaterne — efter høring af arbejdsmarkedets parter i henhold til national lovgivning, kollektive aftaler eller praksis — og/eller af arbejdsmarkedets parter, hvorved der tages hensyn til behovene inden for bestemte sektorer og/eller blandt bestemte kategorier af arbejdstagere, og som regulerer et eller flere af følgende forhold:

a) objektive omstændigheder, der kan begrunde en fornyelse af sådanne kontrakter eller ansættelsesforhold

b) den maksimale samlede varighed af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller arbejdsforhold

c) antallet af gange sådanne kontrakter eller ansættelsesforhold kan fornys.

2. Medlemsstaterne — efter høring af arbejdsmarkedets parter — og/eller arbejdsmarkedets parter fastsætter, hvor det er hensigtsmæssigt, under hvilke betingelser tidsbegrænsede ansættelseskontrakter og ansættelsesforhold er at anse som:

a) »flere på hinanden følgende«

b) tidsubegrænsede kontrakter eller ansættelsesforhold.«

10 Rammeaftalens § 8 bestemmer:

»1. Medlemsstaterne og/eller arbejdsmarkedets parter kan opretholde eller indføre bestemmelser, der er gunstigere for arbejdstagerne end dem, der er fastsat i denne aftale.

[…]

3. Gennemførelsen af bestemmelserne i denne aftale udgør ikke en gyldig begrundelse for at sænke det generelle niveau for beskyttelse af arbejdstagerne på det område, der omfattes af denne aftale.

[…]

5 Forebyggelse og behandling af tvister og klager som følge af anvendelsen af denne aftale sker i overensstemmelse med national lovgivning, kollektive aftaler eller gældende praksis.

[…]«

11 I artikel 2, stk. 1 og 2, i direktiv 1999/70 er følgende fastsat:

»Medlemsstaterne sætter de nødvendige love og administrative bestemmelser i kraft for at efterkomme nærværende direktiv senest den 10. juli 2001 eller sikrer sig, at arbejdsmarkedets parter senest på denne dato har indført de nødvendige bestemmelser ad aftalemæssig vej, idet medlemsstaterne skal træffe de foranstaltninger, der er nødvendige for, at de til enhver tid kan nå de resultater, der er foreskrevet i dette direktiv. De underretter straks Kommissionen herom.

Medlemsstaterne kan, hvis særlige vanskeligheder gør det påkrævet — efter høring af arbejdsmarkedets parter — eller hvis gennemførelsen sker ved kollektiv overenskomst,

disponere over yderligere maksimalt et år. De skal straks underrette Kommissionen om disse forhold.«

12 Samme direktivs artikel 3 foreskriver:

»Dette direktiv træder i kraft på dagen for offentliggørelsen i *De Europæiske Fællesskabers Tidende*.«

Nationale bestemmelser

De nationale bestemmelser, hvorved direktiv 1999/70 er blevet gennemført

13 Den græske regering meddelte Kommissionen, at den ønskede at benytte sig af den mulighed, der er fastsat i artikel 2, stk. 2, i direktiv 1999/70, om at få forlænget fristen, inden for hvilken de nærmere foranstaltninger til gennemførelse af direktivet skal vedtages. Fristen udløb således, på grund af forlængelsen, først den 10. juli 2002.

14 Den første foranstaltning til gennemførelse af direktiv 1999/70 i den græske retsorden, nemlig præsidentdekret nr. 81/2003, der fastsætter bestemmelser vedrørende arbejdstagere, der ansættes på grundlag af tidsbegrænsede kontrakter (FEK A' 77/2.4.2003), trådte i kraft den 2. april 2003. Ifølge dekretets artikel 2, stk. 1, finder det anvendelse på arbejdstagere, der er ansat på grundlag af en tidsbegrænset kontrakt eller et tidsbegrænset lønnet ansættelsesforhold.

15 Dette dekret blev efterfølgende ændret ved præsidentdekret nr. 180/2004 (FEK A' 160/23.8.2004), der trådte i kraft den 23. august 2004. Artikel 2, stk. 1, i præsidentdekret nr. 81/2003 blev erstattet af følgende tekst:

»[Dekretet] finder anvendelse på alle lønmodtagere, der er ansat i den private sektor på grundlag af en tidsbegrænset kontrakt eller et tidsbegrænset ansættelsesforhold.«

16 Det andet regelsæt til gennemførelse af direktiv 1999/70 i den græske retsorden trådte i kraft den 19. juli 2004. Præsidentdekret nr. 164/2004, der fastsætter særlige bestemmelser vedrørende arbejdstagere, der ansættes på grundlag af tidsbegrænsede kontrakter i den offentlige sektor (FEK A' 134/19.7.2004), gennemførte nemlig direktiv 1999/70 i den græske lovgivning, der finder anvendelse på ansatte i staten og i den offentlige sektor i bred forstand.

17 Sidstnævnte præsidentdekretets artikel 2, stk. 1, bestemmer:

»Bestemmelserne i dette præsidentdekret finder anvendelse på personale i den offentlige sektor […] og på personale i kommuner og byer, der er ansat på grundlag af tidsbegrænsede kontrakter eller lønnede ansættelsesforhold eller på grundlag af en entreprisekontrakt eller enhver anden ansættelseskontrakt eller ethvert andet ansættelsesforhold, som indeholder et underordnelsesforhold.«

18 Artikel 5 i præsidentdekret nr. 164/2004 har følgende ordlyd:

»Flere på hinanden følgende kontrakter

1. Flere på hinanden følgende kontrakter, der indgås og gennemføres mellem den samme arbejdsgiver og arbejdstager vedrørende det samme eller lignende arbejde og på de samme eller lignende ansættelsesvilkår, og der er mindre end tre måneder mellem, er forbudte.

2. Indgåelsen af disse kontrakter er undtagelsesvis lovlig, hvis det er begrundet i objektive omstændigheder. Der er tale om objektive omstændigheder, hvis de kontrakter, der følger efter den oprindelige kontrakt, indgås for at opfylde særlige behov af samme art, der er direkte eller indirekte forbundet med virksomhedens art, natur eller aktivitet.

[…]

4. Med forbehold af artikel 6, stk. 2, kan der i intet tilfælde være flere end tre på hinanden følgende kontrakter.«

19 Dekretets artikel 6 bestemmer:

»Kontrakters maksimale varighed

1. Kontrakter, der indgås og gennemføres mellem den samme arbejdsgiver og de samme arbejdstagere vedrørende det samme eller lignende arbejde og på de samme eller lignende ansættelsesvilkår, må ikke overstige 24 måneder i den samlede ansættelsesperiode, uanset om de indgås i henhold til foregående bestemmelse eller i henhold til andre bestemmelser i gældende lovgivning.

2. En samlet varighed af ansættelsen på mere end 24 måneder er kun tilladt for bestemte, ved lov fastsatte, kategorier af arbejdstagere, hvis arbejde er af en særlig natur og art, såsom bl.a. ledende medarbejdere, ansatte inden for bestemte forskningsprogrammer eller andre subventionerede eller finansierede programmer, ansatte til gennemførelse af arbejder i forbindelse med opfyldelsen af forpligtelser, som følger af aftaler indgået med internationale organisationer.«

20 I artikel 7 i præsidentdekret nr. 164/2004 er fastsat følgende:

»Sanktioner

1. Enhver kontrakt, der er indgået ved tilsidesættelse af bestemmelserne i artikel 5 og 6, anses uden videre for at være ugyldig.

2. Såfremt den ugyldige kontrakt helt eller delvist er blevet gennemført, betales de beløb, der er blevet aftalt ifølge kontrakten, til den ansatte, og eventuelt allerede udbetalte beløb kræves ikke tilbage. For den periode, i hvilken den ugyldige ansættelseskontrakt er blevet gennemført, har den ansatte ret til i godtgørelse at modtage det beløb, som en tilsvarende person med tidsubegrænset ansættelse har ret til i tilfælde af, at hans kontrakt opsiges. Hvis der er flere ugyldige kontrakter, lægges den samlede ansættelsesperiode på grundlag af de ugyldige kontrakter til grund ved beregningen af godtgørelsen. De beløb, der udbetales af arbejdsgiveren til arbejdstageren, afholdes af den ansvarlige.

3. Den, der overtræder bestemmelserne i artikel 5 og 6 i nærværende dekret, straffes med fængsel […]. Hvis handlingen er begået ved uagtsomhed, straffes den skyldige med fængsel indtil ét år. Denne overtrædelse udgør samtidig også en alvorlig disciplinær forseelse.«

21 Artikel 11 i præsidentdekret nr. 164/2004 indeholder følgende overgangsbestemmelser:

»1. Forudsat at kontrakterne er indgået, inden dette præsidentdekret trådte i kraft, og fortsat var gyldige, da dekretet trådte i kraft, udgør flere på hinanden følgende kontrakter i den i dette dekrets artikel 5, stk. 1, omhandlede forstand herefter tidsubegrænsede ansættelseskontrakter, hvis nedenstående kumulative betingelser er opfyldt:

a) Varigheden af de på hinanden følgende kontrakter udgjorde 24 måneder senest på tidspunktet for dette dekrets ikrafttræden, uafhængigt af antallet af fornyelser, eller tre fornyelser senest efter den oprindelige kontrakt i [den i dette dekrets] artikel 5, stk. 1, omhandlede forstand med en samlet varighed på 18 måneder inden for en periode på 24 måneder regnet fra den oprindelige kontrakt.

b) Den samlede varighed af den i litra a) omhandlede ansættelse skal reelt have været gennemført ved den samme institution, med den samme eller lignende stillings-

beskrivelse og på de samme eller tilsvarende vilkår som i den oprindelige ansættelseskontrakt […]

c) Kontrakten skal vedrøre aktiviteter, der er direkte eller indirekte forbundet med den pågældende institutions faste og varige behov, således som disse behov er defineret i den almene interesse, som institutionen skal varetage.

d) Den samlede varighed af den ovennævnte ansættelse skal have været gennemført fuldtids eller deltids, og de udførte opgaver skal have været de samme eller tilsvarende de opgaver, der er angivet i den oprindelige kontrakt […]

2. For at dokumentere, at samtlige betingelser i det forrige stykke er opfyldt, indleverer arbejdstageren inden for en præklusiv frist på to måneder fra nærværende dekrets ikrafttræden en ansøgning til den pågældende institution, i hvilken han anfører de oplysninger, hvoraf fremgår, at disse betingelser er opfyldt. Det kompetente organ til at afgive en begrundet vurdering af, om betingelserne i forrige stykke er opfyldt, er den pågældende tjenestes bedømmelsesudvalg eller et organ, der kan sidestilles hermed, og hvor et sådant ikke findes, da den pågældende juridiske persons bestyrelse eller direktion eller det organ, der ifølge gældende lov sidestilles hermed. I kommunale virksomheder er det kompetente organ under alle omstændigheder kommunalbestyrelsen, som den pågældende lokale myndighed hører under, efter indstilling fra virksomhedens bestyrelse eller direktion. Det ovenfor anførte kompetente organ vurderer endvidere, om der under entreprisekontrakterne eller andre kontrakter eller arbejdsforhold i virkeligheden skjuler sig et ansættelsesforhold. Det kompetente organs bedømmelse i henhold til ovenstående bestemmelser skal være afsluttet senest fem måneder fra dette dekrets ikrafttræden.

3. De kompetente organers bedømmelse i henhold til stk. 2, hvad enten den er negativ eller positiv, fremsendes straks til Anotato Symvoulio Epilogis Prosopikou (»det øverste personaleansættelsesråd«), som afgiver sin udtalelse senest tre måneder fra modtagelsen af de pågældende bedømmelser.

4. Bestemmelserne i denne artikel omfatter offentligt ansatte […] og ansatte i kommunale virksomheder […]

5. Kontrakter, der er udløbet i løbet af tre måneder inden dette dekrets ikrafttræden, er ligeledes underlagt bestemmelserne i stk. 1. Disse kontrakter formodes at være flere på hinanden følgende kontrakter, der fortsat er gyldige indtil dette dekrets ikrafttræden. Betingelsen i stk. 1, litra a), skal være opfyldt på datoen for kontraktens udløb.

[…]«

Øvrige bestemmelser med betydning for tidsbestemte ansættelseskontrakter

— Forfatningsbestemmelser

22 Artikel 103 i den græske forfatning har følgende ordlyd:

»[…]

2. Ingen kan udnævnes til tjenestemand i en normeret stilling, som ikke er oprettet ved lov. Undtagelser herfra kan fastsættes i særlov til dækning af uforudsete og uopsættelige behov med personale, som ansættes for en bestemt periode i et privatretligt arbejdsforhold.

[…]

8. Ved lov fastsættes vilkårene og varigheden af privatretlige ansættelsesforhold inden for staten og den offentlige sektor i bred forstand, således som denne sektor defineres i de enkelte tilfælde, enten med henblik på besættelse af faste stillinger, også ud over dem, der er fastsat i stk. 3, første punktum, eller til dækning af midlertidige eller uforudsete og uopsættelige behov i henhold til stk. 2, andet punktum. Ligeledes fastsættes ved lov, hvilke opgaver det personale, der er nævnt i forrige punktum, kan udføre. Ifølge loven er fastansættelse af det personale, der henhører under første punktum, eller ændring af kontrakter med dette personale til tidsubegrænset ansættelse forbudt. Forbuddene i dette stykke gælder også i relation til personer, der arbejder på grundlag af en entreprisekontrakt.«

23 Artikel 103, stk. 8, i den græske forfatning trådte i kraft den 7. april 2001, dvs. efter at direktiv 1999/70 trådte i kraft, men før udløbet af såvel den almindelige frist for direktivets gennemførelse, dvs. den 10. juli 2001, som den supplerende frist i direktivets artikel 2, stk. 2, dvs. den 10. juli 2002.

— Lovbestemmelser

24 Artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920 (FEK B' 11/18.3.1920) vedrørende obligatorisk ophævelse af ansættelseskontrakten for ansatte inden for den private sektor bestemmer:

»Bestemmelserne i denne lov finder også anvendelse på tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, hvis tidsbegrænsningen ikke er begrundet i kontraktens natur, men kun er indsat for at omgå denne lovs bestemmelser om obligatorisk opsigelse af ansættelseskontrakten.«

25 Ifølge forelæggelsesafgørelsen fremgår det af artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920, således som bestemmelsen er fortolket i græsk retspraksis, at en tidsbegrænset ansættelseskontrakt anses for tidsubegrænset, når tidsbegrænsningen ikke er objektivt begrundet, hvilket er tilfældet, når en sådan kontrakt har til formål at dække faste og varige behov hos arbejdsgiveren. Denne bestemmelse finder ikke blot anvendelse, når der er indgået flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, men ligeledes når der er tale om den første eller den eneste tidsbegrænsede ansættelseskontrakt.

26 Det fremgår desuden af sagsakterne for Domstolen, at Areios Pagos (kassationsdomstolen) ved dom nr. 18/2006 fastslog, at artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920 udgør »en tilsvarende retsregel« som omhandlet i rammeaftalens § 5, stk. 1, for så vidt som den giver adgang til med tilbagevirkende kraft at omkvalificere tidsbegrænsede ansættelseskontrakter både inden for den private og den offentlige sektor til tidsubegrænsede kontrakter, uanset forbuddet i artikel 103 i Den Hellenske Republiks forfatning mod ved lovgivning at konvertere en tidsbegrænset ansættelseskontrakt til en tidsubegrænset kontrakt, idet dette forbud ikke er til hinder for at anerkende en kontrakts reelle karakter. Areios Pagos fastslog imidlertid i dom nr. 19/2007 og nr. 20/2007 af 11. juni 2007, at tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, henset til artikel 103, ikke kan konverteres til tidsubegrænsede kontrakter, selv om de dækker faste og varige behov.

27 Artikel 21 i lov nr. 2190/1994 om oprettelsen af en uafhængig myndighed, der har til opgave at udvælge personalet og at beskæftige sig med administrative spørgsmål (FEK A' 28/3.3.1994), bestemmer:

»1. […] offentlige organer og juridiske personer [kan] ansætte personale under tidsbegrænsede privatretlige ansættelseskontrakter til sæsonbestemte eller andre periodiske eller midlertidige behov på de betingelser og ifølge den procedure, der er angivet nedenfor.

2. Varigheden af ansættelsen for det i stk. 1 omhandlede personale kan ikke overstige otte måneder på en samlet periode af tolv måneder. Hvis personale ansættes midlertidigt for, som omhandlet i de gældende bestemmelser, at imødekomme hastende behov forårsaget af personalefravær eller ledige stillinger, kan ansættelsens varighed ikke overstige fire måneder for den samme person. Forlængelsen af en kontrakt eller indgåelsen af en ny kontrakt for det samme år og ændring til tidsubegrænsede kontrakter er ugyldig.«

28 I artikel 6, stk. 1, i lov nr. 2527/1997 er det fastsat, at tjenestegrene og juridiske personer i den offentlige sektor kun kan indgå entreprisekontrakter med fysiske personer, hvis der forinden af den relevante minister træffes en beslutning, hvori fastsættes antallet af beskæftigede, det konkrete arbejde, de skal udføre, den tid, der kræves for en samlet levering eller dellevering af arbejdet, entreprenørens samlede honorar, stedet for arbejdets udførelse samt, at arbejdet ikke hører med til de sædvanlige opgaver for den pågældende institutions ansatte, og en angivelse af årsagerne til, at det ikke kan udføres af disse. En entreprisekontrakt, som dækker faste og varige behov, er uden videre og til fulde ugyldig.

29 I artikel 1 i lov nr. 3250/2004 (FEK A' 124/7.7.2004) er følgende fastsat:

»1. Staten, regionale og lokale myndigheder samt offentligretlige juridiske personer kan ansætte personale i et tidsbegrænset privatretligt arbejdsforhold på deltid til dækning af behov, der har til formål at levere tjenesteydelser af social karakter til borgerne.

2. Disse ansættelser tager udelukkende sigte på at dække behov i forbindelse med supplerende betjening af borgerne og påvirker ikke tjenestegrenenes personalestruktur i de i forrige stk. anførte institutioner.

[…]«

30 Samme lovs artikel 2 bestemmer:

»1. Ansættelse sker ved en tidsbegrænset privatretlig kontrakt om deltidsansættelse, der indgås med personer fra de sociale grupper og efter de udvælgelseskriterier, der er fastsat i artikel 4.

2. Varigheden af den ovennævnte kontrakt kan ikke overstige 18 måneder. Der kan indgås en ny kontrakt med den samme ansatte, når der er forløbet mindst fire måneder fra udløbet af den foregående kontrakt. Arbejdstiden for hver enkelt kontraktansat må ikke overstige 20 timer ugentligt.«

31 Lovens artikel 3, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Ved tjenestegrene af social karakter forstås de, der især har at gøre med hjemmehjælp og hjemmepleje, pasning af skolebygninger, elevernes sikkerhed i trafikken, integration af indvandrere, ekstraordinære behov for politisk beskyttelse ved kulturelle arrangementer, opgaver i forbindelse med særlige miljøproblemer, orientering og informering af borgerne samt projekter af social karakter, der finansieres af Den Europæiske Union.«

Tvisterne i hovedsagerne og de præjudicielle spørgsmål

Sag C-378/07

32 Det fremgår af forelæggelsesafgørelsen i denne sag, at hver enkelt af sagsøgerne i hovedsagen i løbet af 2005 indgik en privatretlig ansættelseskontrakt med Organismos Nomarchiakis Autodioikisis Rethymnis, der er en lokal myndighed, som efter græsk ret henhører under den offentlige sektor, for en periode af 18 måneders varighed, hvilken kontrakt betegnedes som en kontrakt »om tidsbegrænset deltidsansættelse« som omhandlet i lov nr. 3250/2004. Ingen af disse kontrakter blev forlænget eller fornyet efter datoen for deres udløb.

33 Da sagsøgerne fandt, at de arbejdsopgaver, de udførte som led i disse kontrakter, dækkede faste og varige behov hos deres arbejdsgiver, anlagde de den 3. november 2006 sag ved Monomeles Protodikeio Rethymnis (retten i Rethymnon beklædt med en enedommer) med henblik på at få disse ansættelseskontrakter anerkendt som tidsubegrænsede ansættelseskontrakter med en deraf følgende forpligtelse for den lokale myndighed til at ansætte dem i henhold til sådanne kontrakter.

34 Disse sagsøgere har herved påberåbt sig artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920, der fortolket i overensstemmelse med direktiv 1999/70 og som fastslået af Areios Pagos i dom nr. 18/2006, udgør »en tilsvarende retsregel« som omhandlet i rammeaftalens § 5, stk. 1. Artikel 103, stk. 8, i Den Hellenske Republiks forfatning er ikke til hinder herfor, for så vidt som forbuddet mod inden for den offentlige sektor at ændre tidsbegrænsede ansættelseskontrakter til tidsubegrænsede, kun tager sigte på sådanne kontrakter, med hvilke der faktisk dækkes et midlertidigt, uforudset eller uopsætteligt behov hos arbejdsgiveren.

35 Den forelæggende ret har derfor i sin afgørelse i det væsentlige rejst det spørgsmål, om den græske lovgiver ved at afskære personer, der har indgået en enkelt tidsbegrænset ansættelseskontrakt, fra den i præsidentdekret nr. 164/2004 fastsatte beskyttelse mod misbrug har foretaget en korrekt gennemførelse af direktiv 1999/70, for så vidt som denne udelukkelse i strid med rammeaftalens § 8, stk. 3, kan være ensbetydende med en

sænkning af det generelle niveau for beskyttelse af arbejdstagere i tidsbegrænsede ansættelsesforhold, således som det var defineret ved »en tilsvarende retsregel« som omhandlet i aftalens artikel 5, stk. 1, idet artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920 finder anvendelse på såvel de første eller eneste kontrakter som på flere på hinanden følgende kontrakter.

36 Selv hvis det blev lagt til grund, at denne sidstnævnte bestemmelse kan anvendes på tvisten i hovedsagen, er den forelæggende ret af den opfattelse, at det yderligere må afklares, om national ret kan anvendes således, at indgåelsen af en tidsbegrænset ansættelseskontrakt må anses for at være objektivt begrundet, når indgåelsen er sket på grundlag af en særlig lov til dækning af specifikke, supplerende, sociale, uopsættelige og midlertidige behov, selv om de behov, der dækkes, i virkeligheden er »faste og varige«. Retten er endvidere i tvivl om, hvorvidt den nationale rets fortolkningsbeføjelser herved kan begrænses af en forfatningsbestemmelse, der indeholder et absolut forbud mod inden for den offentlige sektor at ændre tidsbegrænsede ansættelseskontrakter til tidsubegrænsede.

37 Under disse omstændigheder har den forelæggende ret besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal [rammeaftalens] § 5 og § 8, stk. 3, som udgør en uadskillelig del af [direktiv 1999/70/EF], fortolkes således, at fællesskabsretten er til hinder for, at en medlemsstat (med henblik på gennemførelsen af denne rammeaftale) indfører retsregler,

a) når der i national ret allerede før direktivets ikrafttræden findes retsregler med tilsvarende virkning, jf. rammeaftalens § 5, stk. 1, og

b) de indførte retsregler til gennemførelse af rammeaftalen medfører, at det generelle niveau for beskyttelse af arbejdstagere med tidsbegrænset ansættelse forringes i national ret?

2) Såfremt det første spørgsmål besvares bekræftende: Er en forringelse af den ydede beskyttelse af arbejdstagere med tidsbegrænset ansættelse i de tilfælde, hvor der ikke er tale om flere på hinanden følgende kontrakter, men kun om én tidsbegrænset ansættelseskontrakt, som i virkeligheden drejer sig om, at den ansatte præsterer arbejde for at dække ikke midlertidige eller ekstraordinære eller uopsættelige behov, men derimod »faste og varige« behov, da forbundet med anvendelsen af rammeaftalen og direktivet, og er en sådan forringelse derfor utilladelig eller tilladt ud fra et fællesskabsretligt synspunkt?

3) Såfremt det første spørgsmål besvares bekræftende: Eftersom der i national ret allerede før direktiv 1999/70's ikrafttræden har eksisteret retsregler med tilsvarende virkning som omhandlet i rammeaftalens § 5, stk. 1, såsom den i hovedsagen omtvistede artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920, er det da en utilladelig forringelse af det generelle niveau for beskyttelse af arbejdstagere med tidsbegrænset ansættelse i national ret, jf. rammeaftalens § 8, stk. 1 og 3, hvis der indføres retsregler, som er begrundet i anvendelsen af rammeaftalen, såsom den i hovedsagen omtvistede artikel 11 i præsidentdekret nr. 164/2004:

a) Når anvendelsesområdet for de pågældende retsregler til gennemførelse af rammeaftalen kun omfatter tilfælde af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller arbejdsforhold, mens tilfælde, hvor kontraktansatte, som har indgået (ikke flere på hinanden følgende, men) kun én tidsbegrænset ansættelseskontrakt med henblik på at dække »faste og varige« behov hos arbejdsgiveren, ikke er omfattet, hvorimod de tidligere eksisterende tilsvarende retsregler omfatter samtlige tilfælde af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, herunder dem, hvor arbejdstagere kun har indgået én tidsbegrænset ansættelseskontrakt, som i virkeligheden går ud på, at den ansattes arbejde skal dække ikke midlertidige eller ekstraordinære eller uopsættelige behov, men derimod »faste og varige« behov?

b) Når de pågældende retsregler til gennemførelse af rammeaftalen som en retsvirkning, der skal beskytte deltidsansatte og forhindre misbrug i rammeaftalens forstand i forbindelse med tidsbegrænset arbejde, bestemmer, at tidsbegrænsede ansættelseskontrakter skal kvalificeres som tidsubegrænsede ansættelseskontrakter fremover (ex nunc), hvorimod de tidligere eksisterende retsregler med tilsvarende virkning bestemmer, at tidsbegrænsede ansættelseskontrakter skal kvalificeres som tidsubegrænsede ansættelseskontrakter fra den oprindelige indgåelse (ex tunc)?

4) Såfremt det første spørgsmål besvares bekræftende: Eftersom der i national ret allerede før direktiv 1999/70's ikrafttræden har eksisteret retsregler med tilsvarende virkning som omhandlet i § 5, stk. 1, i rammeaftalen vedrørende tidsbegrænset ansættelse, som udgør en uadskillelig del af direktivet, såsom den i hovedsagen omtvistede artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920, er det da en utilladelig forringelse i den nationale lovgivning af det generelle niveau for beskyttelse af arbejdstagere med tidsbegrænset ansættelse, jf. rammeaftalens § 8, stk. 1 og 3, når den græske lovgiver ved gennemførelsen af det nævnte direktiv har valgt for det første at lade de tilfælde af misbrug, hvor arbejdstageren kun har indgået én tidsbegrænset ansættelseskontrakt, som i virkeligheden går ud på, at den ansattes arbejde skal dække ikke midlertidige eller ekstraordinære eller uopsættelige behov, men derimod »faste og varige« behov, ligge uden for præsidentdekret nr. 164/2004's beskyttelsesområde, og for det andet har undladt at indføre en tilsvarende, effektiv foranstaltning, der er særligt møntet på sådanne tilfælde og har retsvirkning for beskyttelsen af arbejdstagerne mod denne særlige form for misbrug, ud over den generelle beskyttelse, som er en fast bestanddel af den almindelige arbejdsret inden for græsk lovgivning i ethvert tilfælde, hvor der præsteres arbejde på grundlag af en ugyldig kontrakt, uafhængigt af, om der foreligger misbrug i rammeaftalens forstand, og som omfatter arbejdstagerens krav på at få udbetalt løn og fratrædelsesgodtgørelse, hvad enten han har arbejdet på grundlag af en gyldig kontrakt eller ikke, idet det tages i betragtning,

a) at der i national ret er fastsat en forpligtelse til at betale løn og fratrædelsesgodtgørelse i ethvert ansættelsesforhold, en forpligtelse, der ikke tager specielt sigte på at forhindre misbrug i rammeaftalens forstand, og

b) at anvendelsen af de før direktivets ikrafttræden eksisterende retsregler med tilsvarende virkning har den retsvirkning, at (blot én enkelt) tidsbegrænset ansættelseskontrakt skal anerkendes som tidsubegrænset?

5) Såfremt de ovenstående spørgsmål besvares bekræftende: Skal den nationale retsinstans da ved fortolkningen af de nationale regler i overensstemmelse med direktiv 1999/70 lade de bestemmelser ude af betragtning, som ikke er forenelige med direktivet, i de retsregler, der blev indført med henblik på gennemførelse af rammeaftalen, men som fører til en forringelse i national ret af det generelle niveau for beskyttelse af arbejdstagere med tidsbegrænset ansættelse, såsom bestemmelserne i præsidentdekret nr. 164/2004, der stiltiende og indirekte, men klart udelukker, at der ydes denne beskyttelse i de tilfælde af misbrug, hvor arbejdstageren kun har indgået én tidsbegrænset ansættelseskontrakt, som i virkeligheden går ud på, at den ansattes arbejde skal dække ikke midlertidige eller ekstraordinære eller uopsættelige behov, men derimod »faste og varige« behov, og i stedet anvende bestemmelserne i de før direktivets ikrafttræden eksisterende retsregler med tilsvarende virkning, såsom bestemmelserne i artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920?

6) Såfremt den nationale retsinstans finder, at der i en tvist vedrørende tidsbegrænset arbejde — i princippet — skal anvendes en bestemmelse (i den foreliggende sag artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920), som udgør en retsregel med tilsvarende virkning som omhandlet i § 5, stk. 1, i rammeaftalen vedrørende tidsbegrænset ansættelse, som udgør en uadskillelig del af direktiv 1999/70, og hvis det på grundlag af denne bestemmelse fastslås, at der er indgået — om så blot én enkelt — tidsbegrænset ansættelseskontrakt, uden at arbejdets natur, art og karakteristika giver nogen objektiv begrundelse herfor, og dette medfører, at denne kontrakt skal anerkendes som en tidsubegrænset ansættelseskontrakt:

a) Er det da foreneligt med fællesskabsretten, når en national retsinstans fortolker og anvender de nationale regler således, at det ifølge fortolkningen under alle omstændigheder udgør en objektiv begrundelse for at indgå tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, at der som retsgrundlag for udformningen af dem er anvendt en lovbestemmelse om beskæftigelse med tidsbegrænsede ansættelseskontrakter til dækning af sæsonafhængige, periodiske, midlertidige, ekstraordinære eller supplerende sociale behov (i den foreliggende sag bestemmelserne i lov nr. 3250/2004), selv når de behov, der dækkes, i virkeligheden er faste og varige?

b) Er det da foreneligt med fællesskabsretten, når en national retsinstans fortolker og anvender nationale regler således, at en bestemmelse, som forbyder ændring af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter i den offentlige sektor til tidsubegrænsede ansættelseskontrakter, ifølge denne fortolkning skal forstås således, at det i den offentlige sektor er helt og aldeles forbudt at ændre en tidsbegrænset ansættelseskontrakt eller et tidsbegrænset arbejdsforhold til tidsubegrænset, også selv om kontrakten uretmæssigt er indgået som tidsbegrænset, eller når de behov, der dækkes, i virkeligheden er faste og varige, og at der i et sådant tilfælde ikke er overladt den nationale retsinstans nogen mulighed for at fastslå den sande karakter af det omtvistede retsforhold vedrørende arbejdet og den korrekte kvalificering af dette som tidsubegrænset ansættelseskontrakt? Eller skal det pågældende forbud begrænses til kun at gælde de tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, som reelt er indgået med henblik på dækning af midlertidige, uforudsete, uopsættelige, ekstraordinære eller tilsvarende særlige behov, men ikke i de tilfælde, hvor de i virkeligheden er indgået til dækning af faste og varige behov?«

Sag C-379/07

38 Det fremgår af sagsakterne for Domstolen, at sagsøgeren i denne hovedsag indgik tre på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, der betegnedes som »entreprisekontrakter« som omhandlet i artikel 6 i lov nr. 2527/1997, med Dimos Geropotamou, som er en lokal myndighed, der efter græsk ret henhører under den offentlige sektor. Disse kontrakter løb henholdsvis fra den 1. december 2003 til den 30. november 2004, fra den 1. december 2004 til den 30. november 2005 og fra den 5. december 2005 til den 4. december 2006.

39 Da sagsøgeren fandt, at de arbejdsopgaver, hun udførte som led i disse kontrakter, reelt dækkede faste og varige behov hos hendes arbejdsgiver, anlagde hun den 10. november 2006 sag ved Monomeles Protodikeio Rethymnis med henblik på at få disse ansættelseskontrakter anerkendt som tidsubegrænsede ansættelseskontrakter med en deraf følgende forpligtelse for Dimos Geropotamou til at ansætte hende i henhold til sådanne kontrakter.

40 Sagsøgeren har fremført samme argumenter som dem, sagsøgerne har fremført i hovedsagen i C-378/07, og som der er redegjort for i præmis 34 ovenfor. Den forelæggende ret har i forelæggelsesafgørelsen rejst det spørgsmål, om præsidentdekret nr. 164/2004 ikke ligeledes er ensbetydende med en sænkning af det generelle niveau for beskyttelse af arbejdstagere i tidsbegrænsede ansættelsesforhold, således som det var defineret ved artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920, af følgende grunde:

— Dels er den tidsmæssige udstrækning af artikel 11 i præsidentdekret nr. 164/2004, der i kraft af en overgangsbestemmelse giver mulighed for at konvertere tidsbegrænsede ansættelseskontrakter til tidsubegrænsede kontrakter, begrænset til visse eksisterende eller udløbne kontrakter, og disse kumulative anvendelsesbetingelser er strengere med hensyn til længden af den periode, der adskiller to kontrakter, og med hensyn til den samlede minimumslængde af kontrakterne, og endelig finder denne konvertering finder sted uden tilbagevirkende kraft.

— Dels er der ved artikel 7 i præsidentdekret nr. 164/2004, der i kraft af »permanente« bestemmelser foreskriver udbetaling af løn og fratrædelsesgodtgørelse, indført sanktioner, der er identiske med dem, der er fastsat i den almindelige arbejdsretlige lovgivning, uanset om der foreligger misbrug, uden at det samtidig tillades at omkvalificere tidsbegrænsede ansættelseskontrakter til tidsubegrænsede kontrakter.

41 Selv hvis det blev lagt til grund, at artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/90 kan anvendes i hovedsagen, har retten rejst samme spørgsmål som de ovenfor i præmis 36 nævnte, der er rejst i sag C-378/07, vedrørende begrebet »objektive forhold«, og spørgsmålet om, hvilken indflydelse det absolutte forbud inden for den offentlige sektor mod at ændre tidsbegrænsede ansættelseskontrakter til tidsubegrænsede kontrakter har på de nationale retters kompetence.

42 Under disse omstændigheder har den forelæggende ret besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal § 5 og § 8, stk. 3, i [rammeaftalen], som udgør en uadskillelig del af [direktiv 1999/70] fortolkes således, at fællesskabsretten er til hinder for, at en medlemsstat (med henblik på gennemførelsen af denne rammeaftale) indfører retsregler,

a) når der i national ret allerede før direktivets ikrafttræden findes retsregler med tilsvarende virkning, jf. rammeaftalens § 5, stk. 1, og

b) de indførte retsregler til gennemførelse af rammeaftalen medfører, at det generelle niveau for beskyttelse af arbejdstagere med tidsbegrænset ansættelse forringes i national ret?

2) Såfremt det første spørgsmål besvares bekræftende: Eftersom der i national ret allerede før direktiv 1999/70's ikrafttræden har eksisteret retsregler med tilsvarende virkning som omhandlet i rammeaftalens § 5, stk. 1, såsom den i hovedsagen omtvistede artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920, er det da en utilladelig forringelse af det generelle niveau for beskyttelse af arbejdstagere med tidsbegrænset ansættelse i national ret, jf. rammeaftalens § 8, stk. 1 og 3, hvis der indføres retsregler, som er begrundet i gennemførelsen af rammeaftalen, såsom den i hovedsagen omtvistede artikel 11 i præsidentdekret nr. 164/2004,

a) når de pågældende retsregler til gennemførelse af rammeaftalen er indført efter udløbet af fristen for gennemførelse af direktiv 1999/70, men deres tidsmæssige anvendelsesområde kun omfatter tidsbegrænsede ansættelseskon-

trakter og ansættelsesforhold, som løb indtil dekretets ikrafttræden eller udløb en vis tid inden dekretets ikrafttræden, men efter udløbet af fristen for gennemførelse af direktivet, mens anvendelsesområdet for de tidligere eksisterende tilsvarende retsregler ikke har nogen tidsmæssig begrænsning og omfatter alle de tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, der var indgået, som løb eller var udløbet på tidspunktet for direktivets ikrafttræden og ved udløbet af fristen for dets gennemførelse?

b) når anvendelsesområdet for de pågældende retsregler til gennemførelse af rammeaftalen kun omfatter tidsbegrænsede ansættelseskontrakter og ansættelsesforhold, som for at kunne anses for flere på hinanden følgende i de pågældende reglers forstand skal opfylde følgende kumulative betingelser: (i) Der må højst være forløbet tre måneder mellem dem, og derudover (ii) skal de have en samlet varighed på 24 måneder før de pågældende reglers ikrafttræden, uanset antallet af fornyelser af kontrakterne, eller den samlede beskæftigelsestid på grundlag af kontrakterne skal have været på mindst 18 måneder inden for en periode på 24 måneder fra den oprindelige kontrakt, forudsat at der er mindst tre fornyelser ud over den oprindelige kontrakt, hvorimod de tidligere eksisterende tilsvarende retsregler ikke stiller sådanne betingelser, men omfatter samtlige (på hinanden følgende) tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, uden hensyn til en samlet mindstebeskæftigelsestid og et mindsteantal fornyelser?

c) når de pågældende retsregler til gennemførelse af rammeaftalen bestemmer som en retsvirkning, der skal beskytte arbejdstagere med tidsbegrænset ansættelse og forhindre misbrug i den forstand, hvori udtrykket »tidsbegrænset ansættelse« er anvendt i rammeaftalen, at tidsbegrænsede ansættelseskontrakter skal kvalificeres som tidsubegrænsede fremover (ex nunc), mens de tidligere eksisterende tilsvarende retsregler bestemmer, at tidsbegrænsede ansættelseskontrakter skal kvalificeres som tidsubegrænsede fra tidspunktet for indgåelsen af de oprindelige kontrakter (ex tunc)?

3) Såfremt det første spørgsmål besvares bekræftende: Eftersom der i national ret allerede før direktiv 1999/70's ikrafttræden har eksisteret retsregler med tilsvarende virkning som omhandlet i § 5, stk. 1, i rammeaftalen vedrørende tidsbegrænset ansættelse, der udgør en uadskillelig del af direktivet, såsom den i hovedsagen omtvistede artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920, er det da en utilladelig forringelse i national ret af det generelle niveau for beskyttelse af arbejdstagere med tidsbegrænset ansættelse, jf. rammeaftalens § 8, stk. 1 og 3, at der er indført en

retsregel, begrundet i gennemførelsen af rammeaftalen, såsom den i hovedsagen omtvistede artikel 7 i præsidentdekret nr. 164/2004, når denne artikel som eneste middel til beskyttelse af arbejdstagere med tidsbegrænset ansættelse mod misbrug fastsætter en forpligtelse for arbejdsgiveren til at betale løn og fratrædelsesgodtgørelse i tilfælde af ulovlig beskæftigelse ved flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, når følgende tages i betragtning:

a) at den nationale lovgivning indeholder en forpligtelse til at betale løn og fratrædelsesgodtgørelse i ethvert ansættelsesforhold og ikke særskilt tager sigte på at forhindre misbrug i rammeaftalens forstand, og

b) at anvendelsen af de tidligere eksisterende tilsvarende retsregler har den retsvirkning, at flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter anerkendes som tidsubegrænsede?

4) Såfremt de ovenstående spørgsmål besvares bekræftende: Skal den nationale retsinstans da ved fortolkningen af de nationale regler i overensstemmelse med direktiv 1999/70/EF lade de bestemmelser ude af betragtning, som ikke er forenelige med direktivet, i de retsregler, der blev indført med henblik på gennemførelse af rammeaftalen, men som fører til en forringelse i national ret af det generelle niveau for beskyttelse af arbejdstagere med tidsbegrænset ansættelse, såsom bestemmelserne i artikel 7 og 11 i præsidentdekret nr. 164/2004, og i stedet anvende bestemmelserne i de før direktivets ikrafttræden eksisterende retsregler med tilsvarende virkning, såsom bestemmelserne i artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920?

5) Såfremt den nationale retsinstans finder, at der i en tvist vedrørende tidsbegrænset arbejde — i princippet — skal anvendes en bestemmelse (i den foreliggende sag artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920), som udgør en retsregel med tilsvarende virkning som omhandlet i § 5, stk. 1, i rammeaftalen vedrørende tidsbegrænset ansættelse, der udgør en uadskillelig del af direktiv 1999/70, og hvis det på grundlag af denne bestemmelse fastslås, at der er indgået flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, uden at det ydede arbejdes natur, art og

karakteristika giver nogen objektiv begrundelse herfor, og dette medfører, at disse kontrakter skal anerkendes som tidsubegrænsede ansættelseskontrakter:

a) Er det da foreneligt med fællesskabsretten, når en national retsinstans fortolker og anvender de nationale regler således, at det ifølge fortolkningen under alle omstændigheder udgør en objektiv begrundelse for at indgå tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, at der som retsgrundlag for udformningen af dem er anvendt en lovbestemmelse om beskæftigelse med tidsbegrænsede ansættelseskontrakter til dækning af sæsonafhængige, periodiske, midlertidige eller ekstraordinære behov, selv om de behov, der dækkes, i virkeligheden er »faste og varige«?

b) Er det da foreneligt med fællesskabsretten, når en national retsinstans fortolker og anvender nationale regler således, at en bestemmelse, som forbyder ændring af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter i den offentlige sektor til tidsubegrænsede ansættelseskontrakter, ifølge denne fortolkning skal forstås således, at det i den offentlige sektor er helt og aldeles forbudt at ændre en tidsbegrænset ansættelseskontrakt eller et tidsbegrænset arbejdsforhold til tidsubegrænset, også selv om kontrakten uretmæssigt er indgået som tidsbegrænset, eller når de behov, der dækkes, i virkeligheden er »faste og varige«, og at der i et sådant tilfælde ikke er overladt den nationale retsinstans nogen mulighed for at fastslå den sande karakter af det omtvistede retsforhold vedrørende arbejdet og den korrekte kvalificering af dette som tidsubegrænset ansættelseskontrakt? Eller skal det pågældende forbud begrænses til kun at gælde de tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, som reelt er indgået med henblik på dækning af midlertidige, uforudsete, uopsættelige, ekstraordinære eller tilsvarende særlige behov, men ikke i de tilfælde, hvor de i virkeligheden er indgået til dækning af »faste og varige« behov?«

Sag C-380/07

43 Det fremgår af sagsakterne for Domstolen, at sagsøgerne i hovedsagen i denne sag har indgået tre på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter med Dimos Geropotamou og med en privatretlig juridisk person ved navn »O Geropotamos«, der

er en kommunal virksomhed, hvoraf den første, der var betegnet som »en ansættelseskontrakt« som omhandlet i lov nr. 2190/1994, løb fra den 1. juli 2004 til den 1. december 2004, og de to efterfølgende, der var betegnet som »entreprisekontrakter« som omhandlet i artikel 6 i lov nr. 2527/1997, løb fra henholdsvis den 29. december 2004 til den 28. december 2005 og fra den 30. december 2005 til den 29. december 2006.

44 Da der den 10. november 2006 var blevet indbragt en sag, der i det væsentlige er identisk med den, der er genstand for sag C-379/07, for Monomeles Protodikeio Rethymnis, besluttede retten at udsætte sagen og forelægge Domstolen de samme præjudicielle spørgsmål som dem, den havde forelagt i den pågældende sag.

45 Ved kendelse af 12. november 2007 har Domstolens præsident besluttet at forene disse tre sager med henblik på den skriftlige forhandling, den mundtlige forhandling og dommen.

Om de præjudicielle spørgsmål

Formaliteten

46 Med undtagelse af sagsøgerne i hovedsagen har alle de parter, der har afgivet indlæg i sagen, med forskellig begrundelse bestridt, eller i det mindste rejst tvivl om relevansen af de præjudicielle spørgsmål og følgelig tilkendegivet, at disse efter deres opfattelse ikke kan antages til realitetsbehandling.

47 Den græske regering er for det første af den opfattelse, at den ønskede fortolkning af rammeaftalens § 5, stk. 1, og artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920 er uden forbindelse med tvisten i hovedsagerne. Den forelæggende ret har nemlig med urette lagt til grund, og

svæver derfor i den vildfarelse, at artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920 udgjorde en alternativ lovgivningsramme til brug for gennemførelsen af rammeaftalen. Denne lov finder imidlertid, henset til bl.a. forbuddet i artikel 103, stk. 8, i Den Hellenske Republiks forfatning og artikel 21 i lov nr. 2190/1994, ikke anvendelse på den offentlige sektor, hvilket de sagsøgte i hovedsagerne ligeledes har insisteret på. Denne fortolkning af artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920 er i øvrigt blevet bekræftet af Areios Pagos' domme nr. 19/2007 og nr. 20/2007. Kommissionen og de sagsøgte i hovedsagerne har desuden — uden udtrykkeligt at påstå de forelagte spørgsmål afvist fra realitetsbehandling — i det konkrete tilfælde bestridt, at bestemmelsen stadig var i kraft, da fristen for gennemførelse af direktiv 1999/70 udløb, og at den gav adgang til at omkvalificere de omhandlede kontrakter til tidsubegrænsede ansættelseskontrakter.

48 Herved bemærkes, at det ikke tilkommer Domstolen inden for rammerne af en anmodning om præjudiciel afgørelse at udtale sig om fortolkningen af nationale bestemmelser eller at afgøre, om den af den forelæggende ret anlagte fortolkning er korrekt. Det tilkommer Domstolen i henhold til kompetencefordelingen mellem Fællesskabets retsinstanser og de nationale retter at tage hensyn til de faktiske omstændigheder og de retsregler, som ifølge forelæggelseskendelsen er baggrunden for de præjudicielle spørgsmål (jf. dom af 29.4.2004, forenede sager C-482/01 og C-493/01, Orfanopoulos og Oliveri, Sml. I, s. 5257, præmis 42, af 14.2.2008, sag C-244/06, Dynamic Medien, Sml. I, s. 5257, præmis 19, og af 4.12.2008, sag C-330/07, Jobra, Sml. I, s. 9099, præmis 17; jf. ligeledes i denne retning kendelse af 12.6.2008, sag C-364/07, Vassilakis m.fl., præmis 134 og 143).

49 Den forelæggende ret er imidlertid i det væsentlige i tvivl om, hvorvidt gennemførelsen af direktiv 1999/70 ved præsidentdekret nr. 164/2004 er udtryk for en sænkning af det generelle niveau som omhandlet i rammeaftalens § 8, stk. 3, i forhold til den beskyttelse, arbejdstagerne er tillagt ved lov nr. 2112/1920, for så vidt som dekretet udelukker de arbejdstagere, der har indgået en første eller eneste tidsbegrænset ansættelseskontrakt, fra sit anvendelsesområde, og det ikke giver adgang til inden for den offentlige sektor at omkvalificere tidsbegrænsede ansættelseskontrakter til tidsubegrænsede kontrakter, eller undergiver en sådan omkvalifikation strenge betingelser. I denne forbindelse har retten under henvisning til national retspraksis udtrykkeligt lagt til grund, at denne sidstnævnte bestemmelse finder anvendelse inden for den offentlige sektor, og har herved desuden støttet sig på en forudsætning om, at den pågældende bestemmelse dels var gældende, da fristen for gennemførelse af direktiv 1999/70 udløb, og dels tillod en sådan omkvalifikation.

50 Desuden kan det kun lægges til grund, at der foreligger en sådan forringelse, hvis artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/90 i situationer som de i hovedsagerne foreliggende, som Kommissionen har hævdet, og som den forelæggende ret har antaget, uanset at bestemmelsen fortsat er i kraft, ikke er anvendelig parallelt med de nationale bestemmelser, hvorved rammeaftalen er blevet gennemført, eksempelvis som følge af selve vedtagelsen af den senere lovgivning, ændringen af artikel 103, stk. 8, i Den Hellenske Republiks forfatning eller den ændring af retspraksis, som Areios Pagos foretog i dom nr. 19/2007 og nr. 20/2007 vedrørende fortolkningen af den nævnte artikel 8, stk. 3.

51 Det må derfor konkluderes, at uanset den uenighed, der hersker mellem parterne i hovedsagerne vedrørende fortolkningen af den nationale ret, og den kritik, der er blevet fremsat af den fortolkning, som den forelæggende ret har lagt til grund, skal gennemgangen af de forelagte spørgsmål foretages under hensyn til sidstnævntes fortolkning. Den græske regerings formalitetsindsigelse skal derfor forkastes på dette punkt.

52 For det andet er Kommissionen af den opfattelse, at tredje til sjette spørgsmål i sag C-378/07 er uden genstand. Det fremgår nemlig af dom af 22. november 2005, sag C-144/04, Mangold, Sml. I, s. 9981, præmis 41-43, hvilket den græske og den italienske regering ligeledes har gjort gældende, at rammeaftalens § 5, stk. 1, udelukkende har til formål at forhindre misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter og således ikke finder anvendelse, når den omhandlede kontrakt er den første eller den eneste ansættelseskontrakt, der er indgået mellem parterne.

53 Denne indsigelse kan ikke tiltrædes.

54 Hensigten med de ovennævnte spørgsmål, der ikke vedrører § artikel 5, stk. 1, men § 8, stk. 3, heri, er nemlig i det væsentlige at få afgjort, om gennemførelsen af direktiv 1999/70 ved præsidentdekret nr. 164/2004 udgør en sænkning af det generelle niveau som omhandlet i sidstnævnte bestemmelse for den beskyttelse, som arbejdstagerne er blevet tillagt ved artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920 for så vidt angår arbejdstagere, der

har indgået en enkelt tidsbegrænset ansættelseskontrakt med arbejdsgiveren, og i givet fald at få præciseret følgerne heraf for tvisten i hovedsagerne.

55 Disse spørgsmål er imidlertid på ingen måde uden genstand, idet de navnlig tager sigte på at få afklaret, om rammeaftalens § 8, stk. 3 — som den græske og den italienske regering samt Kommissionen har hævdet — er uanvendelig, når der kun er indgået én ansættelseskontrakt af tidsbegrænset varighed.

56 Det bemærkes i øvrigt i denne forbindelse, at Domstolen i Mangold-dommen efter i dommens præmis 42 og 43 at have fastslået, at fortolkningen af rammeaftalens § 5, stk. 1, var irrelevant for afgørelsen af den tvist, der i den pågældende sag verserede for den forelæggende ret, da den vedrørte en første og eneste tidsbegrænset ansættelseskontrakt, i dommens præmis 44-54 besvarede det supplerende spørgsmål, som retten havde forelagt i forbindelse med den samme tvist vedrørende fortolkningen af rammeaftalens § 8, stk. 3.

57 Da tredje til sjette spørgsmål i sag C-378/07 således vedrører fortolkningen af fællesskabsretten, og denne fortolkning ikke klart savner enhver forbindelse med realiteten i eller genstanden for de hovedsager, der er anlagt ved den forelæggende ret, og som åbenbart ikke er af hypotetisk karakter, er Domstolen efter fast retspraksis forpligtet til at besvare disse spørgsmål (jf. i denne retning bl.a. dom af 4.7.2006, sag C-212/04, Adeneler m.fl., Sml. I, s. 6057, præmis 41 og 42, og af 23.11.2006, sag C-238/05, Asnef-Equifax og Administración del Estado, Sml. I, s. 11125, præmis 15-17, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 42-44).

58 For det tredje har den italienske regering gjort gældende, at det andet præjudicielle spørgsmål i sagerne C-379/07 og C-380/07 skal afvises fra realitetsbehandling, da de overgangsbestemmelser, der er fastsat i artikel 11 i præsidentdekret nr. 164/2004, der er genstand for dette spørgsmål, ikke finder anvendelse på de i hovedsagerne omhandlede ansættelseskontrakter, idet de tværtimod henhører under den almindelige ordning, der

er indført ved dekretets artikel 5-7. Dette spørgsmål har følgelig ikke nogen forbindelse med tvisten i hovedsagerne.

59 Denne indsigelse kan heller ikke tiltrædes. Da det fremgår af forelæggelseskendelserne, at de i hovedsagerne omhandlede tidsbegrænsede ansættelseskontrakter stadig løb den 19. juli 2004, hvor præsidentdekret nr. 164/2004 trådte i kraft, kunne de nemlig henhøre under dekretets artikel 11.

60 Det fremgår ganske vist af forelæggelseskendelserne, at sagsøgerne i hovedsagerne ikke opfyldte de i bestemmelsen fastsatte betingelser for, at deres ansættelseskontrakter kunne omkvalificeres til tidsubegrænsede kontrakter.

61 Med sit andet spørgsmål i de nævnte sager tilsigter den forelæggende ret imidlertid netop at få afgjort, om disse betingelser, der har medført, at de pågældende ansættelseskontrakter falder uden for overgangsordningen i artikel 11 i dekret nr. 164/2004, udgør en »forringelse« som omhandlet i rammeaftalens § 8, stk. 3, med den virkning, at sagsøgerne i hovedsagerne med støtte i de nævnte bestemmelser i rammeaftalen kan erhverve ret til en konvertering af disse kontrakter til tidsubegrænsede kontrakter, således som det efter deres opfattelse var fastsat i en »tilsvarende retsregel« som omhandlet i aftalens § 5, stk. 1, nemlig i artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920.

62 Følgelig, og henset til den ovenfor i præmis 57 nævnte retspraksis, kan det ikke lægges til grund, at den ønskede fortolkning af fællesskabsretten med hensyn til det andet spørgsmål i sag C-379/07 og C-380/07 klart savner enhver forbindelse med realiteten i eller genstanden for tvisterne, der er indbragt for den forelæggende ret, og som åbenbart ikke er af hypotetisk karakter.

63 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal de forelagte spørgsmål antages til realitetsbehandling.

Om realiteten

64 Med sin første gruppe af spørgsmål har den forelæggende ret i det væsentlige til hensigt at opnå en fortolkning af rammeaftalens § 5, stk. 1, og § 8, stk. 3, med henblik på at vurdere, om disse bestemmelser er til hinder for den i hovedsagen omhandlede lovgivning, og navnlig til hinder for præsidentdekret nr. 164/2004, der netop blev vedtaget med henblik på at gennemføre rammedirektivet inden for den offentlige sektor. I dette øjemed har retten rejst tvivl på følgende punkter:

— For det første for så vidt angår de præventive foranstaltninger til modvirkning af misbrug af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, som omhandlet i rammeaftalens § 5, stk. 1, ønsker retten oplyst, hvilket råderum medlemsstaterne har ved gennemførelsen af denne bestemmelse, når intern ret allerede indeholder »tilsvarende retsregler« som omhandlet i bestemmelsen (første spørgsmål i sagerne C-378/07 — C-380/07), og den ønsker desuden oplyst, hvordan begrebet »objektive omstændigheder« i bestemmelsens forstand [sjette spørgsmål, litra a)] i sag C-378/07 og femte spørgsmål, litra a), i sagerne C-379/07 og C-380/07, nærmere skal forstås.

— For det andet for så vidt angår begrebet »sænkning« som omhandlet i rammeaftalens § 8, stk. 3, har retten spurgt, om bestemmelsen finder anvendelse på arbejdstagere, der har indgået en første eller eneste tidsbegrænset ansættelseskontrakt (andet spørgsmål i sag C-378/07), og om den er til hinder for de ændringer, der er hidført ved den nationale gennemførelseslovgivning i forhold til den tidligere

gældende nationale retstilstand (tredje og fjerde spørgsmål i sag C-378/07, samt andet og tredje spørgsmål i sag C-378/07, samt andet og tredje spørgsmål i sagerne C-379/07 og C-380/07).

— For det tredje for så vidt angår fastsættelse af sanktioner ved misbrug af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter spørges, om rammeaftalen er til hinder for et absolut forbud mod inden for den offentlige sektor at ændre disse kontrakter til tidsubegrænsede kontrakter [sjette spørgsmål, litra b) i sag C-378/07, og femte spørgsmål, litra b), i sagerne C-379/07 og C-380/07].

65 Med sine sidste spørgsmål ønsker den forelæggende ret endvidere en præcisering af de konsekvenser, det ville have for de nationale retter, såfremt præsidentdekret nr. 164/2004 ikke var foreneligt med rammeaftalens bestemmelser (femte spørgsmål i sag C-378/07 samt fjerde spørgsmål i sagerne C-379/07 og C-380/07).

66 Herefter skal den forelæggende rets spørgsmål besvares i den rækkefølge, der er fastlagt i præmis 64 og 65, idet det indledningsvis bemærkes, at i det omfang den forelæggende ret har anmodet Domstolen om at tage stilling til spørgsmålet om, hvorvidt præsidentdekret nr. 164/2000 er i overensstemmelse med rammeaftalen, tilkommer det ikke Domstolen inden for rammerne af proceduren i henhold til artikel 234 EF at tage stilling til, om nationale bestemmelser er forenelige med fællesskabsretten. Domstolen har dog kompetence til at forsyne den nationale ret med alle de fællesskabsretlige fortolkningsbidrag, som gør det muligt for denne ret i de sager, den har fået forelagt, at vurdere foreneligheden med fællesskabsretten (jf. bl.a. dom af 5.7.2007, forenede sager C-145/06 og C-146/06, Fendt Italiana, Sml. I, s. 5869, præmis 30).

Præventive foranstaltninger til modvirkning af misbrug som omhandlet i rammeaftalens § 5, stk. 1

— Medlemsstaternes råderum, når der i national ret allerede findes »tilsvarende retsregler«

67 Ved disse spørgsmål har den forelæggende ret nærmere bestemt spurgt, om rammeaftalens § 5, stk. 1, skal fortolkes således, at den er til hinder for, at en medlemsstat vedtager nationale forskrifter, såsom præsidentdekret nr. 164/2004, der med henblik på særligt at gennemføre direktiv 1999/70 inden for den offentlige sektor iværksætter præventive foranstaltninger til modvirkning af misbrug af flere på hinanden følgende ansættelses- eller arbejdskontrakter som angivet i bestemmelsens stk. 1, litra a) til d), når der allerede findes »tilsvarende retsregler« i bestemmelsens forstand i intern ret, såsom artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920.

68 For at kunne besvare dette spørgsmål, hvorved det søges afklaret, hvilket råderum medlemsstaterne har ved gennemførelsen af rammeaftalens § 5, stk. 1, skal rækkevidden af begrebet »tilsvarende retsregler« i bestemmelsens forstand først fastlægges.

69 Såvel den græske regering som Kommissionen har gjort gældende, at artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920 ikke udgør en sådan retsregel, idet den har et andet formål end det, der forfølges med den pågældende bestemmelse i rammeaftalen. Denne lov, der vedrører opsigelsen af tidsubegrænsede ansættelseskontrakter, indeholder nemlig ingen bestemmelser, der har til formål at forebygge indgåelse af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter i misbrugsøjemed, men gør det kun muligt at fastslå, at en kontrakt har karakter af en tidsubegrænset kontrakt i forbindelse med dennes opsigelse. Ifølge den græske regering ville muligheden for at omkvalificere en tidsbegrænset ansættelseskontrakt til en tidsubegrænset kontrakt under alle omstændigheder ikke have nogen afskrækkende effekt på indgåelsen af flere på hinanden følgende kontrakter inden for den offentlige sektor, da de økonomiske konsekvenser af en sådan omkvalificering ville skulle bæres af hele den pågældende samfundssektor og til forskel fra den private sektor ikke nødvendigvis af den berørte arbejdsgiver.

70 Det skal i denne forbindelse understreges, at selv om det som nævnt ovenfor i denne doms præmis 48-51 tilkommer den forelæggende ret at fortolke national ret, dvs. i det foreliggende tilfælde artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920, og at det for at besvare de forelagte spørgsmål følgelig må erkendes, at denne bestemmelse, således som retten har konstateret, tillader omkvalifikation inden for den offentlige sektor af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter til tidsubegrænsede kontrakter, ikke desto mindre forholder sig således, at begrebet »tilsvarende retsregler« som omhandlet i rammeaftalens § 5, stk. 1, for sit vedkommende udgør et fællesskabsretligt begreb, der skal fortolkes ensartet i alle medlemsstater.

71 I denne forbindelse er det ganske vist korrekt, at rammeaftalen — således som det fremgår af punkt 10 i de generelle betragtninger hertil — overlader det til medlemsstaterne og til arbejdsmarkedets parter at definere de nærmere foranstaltninger vedrørende anvendelsen af dens principper og forskrifter, med henblik på at sikre, at de er i overensstemmelse med national ret og/eller praksis, og at der tages hensyn til de særlige forhold i de konkrete tilfælde (dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 68, og kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 87).

72 Medmindre rammeaftalen — som anført i 17. betragtning til direktiv 1999/70 — herved henviser til medlemsstaterne, kan indholdet af disse principper og forskrifter imidlertid ikke variere efter medlemsstaternes nationale ret, eftersom rammeaftalen, jf. 14. betragtning til direktivet og præamblen til aftalen, har til formål at fastsætte en generel fællesskabsretlig ramme for anvendelsen af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter.

73 Da begrebet »tilsvarende retsregler« i det konkrete tilfælde ikke er defineret i rammeaftalen, skal det — i mangel af en henvisning til national ret i medlemsstaterne — påpeges, at aftalens § 5, stk. 1, har til formål at iværksætte et af de mål, der forfølges med denne aftale, nemlig at opstille en bindende ramme for anvendelsen af flere på hinanden følgende ansættelseskontrakter eller arbejdsforhold, der anses for en potentiel kilde til misbrug til skade for arbejdstagerne, idet den fastsætter bestemmelser om minimumsbeskyttelse med henblik på at undgå, at arbejdstagernes situation bliver usikker (jf. dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 63, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 84).

74 Ved rammeaftalens § 5, stk. 1, pålægges medlemsstaterne således med det formål »at forhindre misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold« at vedtage en eller flere af de foranstaltninger, der opregnes i bestemmelsen, når der ikke er fastsat »tilsvarende retsregler« til forhindring af et sådant misbrug i national ret. Der opregnes tre foranstaltninger i stk. 1, litra a)-c), der vedrører henholdsvis objektive omstændigheder, der kan begrunde en fornyelse af sådanne kontrakter eller ansættelsesforhold, den maksimale samlede varighed af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller arbejdsforhold, eller antallet af gange, sådanne kontrakter eller ansættelsesforhold kan fornys (jf. dom af 15.4.2008, sag C-268/06, Impact, Sml. I, s. 2483, præmis 69, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 80).

75 Det fremgår utvetydigt af selve bestemmelsens ordlyd, at de forskellige foranstaltninger, der er nævnt heri, opfattes som værende »tilsvarende« (Impact-dommen, præmis 76).

76 Det følger således heraf, at rammeaftalens § 5, stk. 1, med udtrykket »tilsvarende retsregler« sigter til samtlige nationale retsregler, der i lighed med de foranstaltninger, der er opregnet i selve bestemmelsen, har til formål effektivt at forhindre misbrug ved anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold (jf. i denne retning dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 65).

77 Således som generaladvokaten har anført i punkt 53 og 54 i sit forslag til afgørelse, er det herved uden betydning, at den nationale retsregel, såsom i dette tilfælde artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920, ikke indeholder de særlige foranstaltninger, der er opregnet i rammeaftalens § 5, stk. 1, litra a)-c), ikke er blevet indført særligt med henblik på at beskytte arbejdstagerne mod misbrug i form af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, eller at dens anvendelsesområde ikke kun er begrænset til disse kontrakter. Når den pågældende bestemmelse, i givet fald sammenholdt med andre bestemmelser i intern ret, ligeledes kan bidrage til en effektiv forhindring af misbrug af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, må den nemlig anses for at være af tilsvarende karakter som de foranstaltninger, der er opregnet i rammeaftalens § 5, stk. 1, litra a)-c).

78 I hovedsagerne tilkommer det derfor den forelæggende ret at undersøge, i hvilket omfang den adgang, der ifølge retten er i artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920 til at inden for den offentlige sektor at ændre en tidsbegrænset ansættelseskontrakt til en tidsubegrænset ansættelseskontrakt, når den i virkeligheden dækker faste og varige behov hos arbejdsgiveren, kan bidrage til en sådan effektiv forhindring af misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold. For det tilfælde at den forelæggende ret skulle nå frem til den konklusion, at denne bestemmelse har en sådan virkning, skal den anses for at være en tilsvarende retsregel som omhandlet i rammeaftalens § 5, stk. 1.

79 Hvad herefter angår spørgsmålet om, hvorvidt forekomsten af »tilsvarende retsregler« i den omhandlede bestemmelses forstand i et sådant tilfælde er til hinder for, at den berørte medlemsstat vedtager nationale bestemmelser, såsom præsidentdekret nr. 164/2004, der i artikel 5-7 og artikel 11 med henblik på gennemførelsen af direktiv 1999/70 fastsætter særlige bestemmelser for at forhindre misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold, bemærkes, at medlemsstaterne ved den foreskrevne forpligtelse til effektivt og ufravigeligt at vedtage mindst én af de foranstaltninger, der opregnes i denne bestemmelse, med henblik på at forhindre misbrug af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold, hvis der ikke i national ret allerede er fastsat tilsvarende foranstaltninger, ved rammeaftalens § 5, stk. 1, pålægges et overordnet formål, der består i at forhindre et sådant misbrug, idet de overlades et valg med hensyn til midlerne til at opnå dette formål (Impact-dommen, præmis 70 og den deri nævnte retspraksis).

80 Det følger heraf, at medlemsstaterne i medfør af denne bestemmelse råder over en skønsmargen med hensyn til at opnå dette formål, dog forudsat at de sikrer det resultat, der er foreskrevet i fællesskabsretten, således som dette følger af både artikel 249, stk. 3, EF og artikel 2, stk. 1, i direktiv 1999/70, sammenholdt med 17. betragtning til dette direktiv (jf. i denne retning dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 68, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 87).

81 Således som Domstolen allerede har fastslået, henhører det derfor under det skøn, som medlemsstaterne er overladt ved rammeaftalens § 5, stk. 1, med henblik på at sikre, at misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold effektivt forhindres, at afgøre, hvilken eller hvilke af de i bestemmelsen opregnede foranstaltninger eller hvilke tilsvarende

allerede eksisterende foranstaltninger, de ønsker at benytte til dette formål, hvorved der tages hensyn til behovene inden for bestemte sektorer og/eller blandt bestemte kategorier af arbejdstagere (jf. Impact-dommen, præmis 71).

82 Selv om en medlemsstat i mangel af tilsvarende retsregler i sin nationale lovgivning følgelig nødvendigvis må vedtage en eller flere af de forebyggende foranstaltninger, der er opregnet i rammeaftalens § 5, stk. 1, litra a)-c), for at opnå dette formål med henblik på en korrekt gennemførelse af direktiv 1999/70 (jf. i denne retning dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 65, og Impact-dommen, præmis 69 og 70, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 80), kan den omstændighed, at der findes en sådan tilsvarende retsregel, derimod, idet man ellers kunne risikere at hindre enhver udvikling af de eksisterende nationale bestemmelser, ikke berøve denne medlemsstat muligheden for ud over at vedtage en eller flere af de foranstaltninger, der er opregnet i § 5, stk. 1, litra a)-c), bl.a. at ændre eller supplere den beskyttelse, der følger af den tilsvarende retsregel, hvilket alle parter, der har afgivet skriftlige indlæg i sagen, i det væsentlige har medgivet.

83 Det bemærkes imidlertid, at det råderum, der således er overladt medlemsstaterne, ikke er ubegrænset, og at det navnlig under ingen omstændigheder kan udstrækkes så vidt, at formålet med eller den effektive virkning af rammeaftalen skades (jf. dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 82).

84 Da rammeaftalens § 5, stk. 1, som det fremgår af denne doms præmis 73-77 og 79, således har til formål at forpligte medlemsstaterne til i deres interne ret at sikre, at misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold effektivt forhindres, kan vedtagelsen af sådanne nationale gennemførelsesbestemmelser ikke medføre, at den effektive karakter af den nævnte forebyggelse forringes, således som den tidligere fulgte af »tilsvarende retsregler« som omhandlet i § 5, stk. 1. Herved er det navnlig vigtigt, at den retsstilling, der udspringer af de forskellige eksisterende retsregler i national ret, er tilstrækkelig præcis og klar, således at borgerne har mulighed for fuldt ud at kende deres rettigheder, så de i givet fald kan påberåbe sig disse ved de nationale domstole.

85 Desuden skal den skønsbeføjelse, som medlemsstaterne er blevet overladt ved rammeaftalens § 5, stk. 1, ligeledes udøves under overholdelse af fællesskabsretten og navnlig af dennes grundlæggende principper samt rammeaftalens øvrige bestemmelser (jf. i denne retning Mangold-dommen, præmis 50-54 og 63-65).

86 I denne forbindelse skal det navnlig fremhæves, at når der i intern ret allerede findes bestemmelser, der tilsigter effektivt at forhindre misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold, der kan udgøre »tilsvarende retsregler« i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i rammeaftalens § 5, stk. 1, kan en medlemsstats vedtagelse af en eller flere af de forbyggende foranstaltninger, der er opregnet i aftalens § 5, stk. 1, litra a)-c), ikke udgøre en gyldig begrundelse for at sænke det generelle niveau for beskyttelse af arbejdstagerne på det område, der omfattes af denne rammeaftale, jf. dennes § 8, stk. 3, hvilken bestemmelse er genstand for de spørgsmål, der gennemgås i denne doms præmis 108-178.

87 Den forelæggende rets spørgsmål skal følgelig gives det svar, at rammeaftalens § 5, stk. 1, skal fortolkes således, at den ikke er til hinder for, at en medlemsstat vedtager nationale forskrifter, såsom præsidentdekret nr. 164/2004, der med henblik på særligt at gennemføre direktiv 1999/70 inden for den offentlige sektor iværksætter foranstaltninger til forhindring af misbrug af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelses- eller arbejdskontrakter som angivet i bestemmelsens stk. 1, litra a)-d), når der allerede findes »tilsvarende retsregler« i bestemmelsens forstand i national ret — hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve — såsom artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920, dog forudsat at disse forskrifter dels ikke forringer den effektive virkning af forhindringen af misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller arbejdskontrakter, således som denne virkning fremgår af den tilsvarende retsregel, dels overholder fællesskabsretten og navnlig aftalens § 8, stk. 3.

— Kravet om »objektive omstændigheder« i rammeaftalens § 5, stk. 1, litra a)

88 Med disse spørgsmål har den forelæggende ret nærmere bestemt spurgt, om rammeaftalens § 5, stk. 1, litra a), skal fortolkes således, at den er til hinder for, at nationale bestemmelser som de i hovedsagen omhandlede anvendes af myndighederne i den berørte medlemsstat på en sådan måde, at indgåelsen af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter inden for den offentlige sektor, uanset om der er tale om den første eller eneste kontrakt eller flere på hinanden følgende kontrakter, anses for at være berettiget på grundlag af »objektive omstændigheder« i bestemmelsens forstand, med den ene begrundelse, at disse kontrakter er støttet på lovregler, der tillader indgåelsen eller fornyelsen af sådanne kontrakter for at dække visse midlertidige behov, selv om de nævnte behov i virkeligheden er »faste og varige«.

89 Det fremgår af forelæggelsesafgørelserne, at disse spørgsmål er rejst af den ret, for hvilken tvisterne i hovedsagerne er indbragt, fordi en sådan anvendelse af national ret kan fratage retten de beføjelser, den er tillagt i medfør af artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920 — hvilken bestemmelse den selv betegner som værende en »tilsvarende retsregel« — til at omkvalificere tidsbegrænsede ansættelseskontrakter til tidsubegrænsede kontrakter. En sådan omkvalifikation er nemlig efter national retspraksis udelukket, når den afgrænsede varighed er begrundet i objektive omstændigheder.

90 Det bemærkes indledningsvis, at rammeaftalen ikke pålægger medlemsstaterne at vedtage en retsregel, der kræver, at den første eller den eneste tidsbegrænsede ansættelseskontrakt altid skal være begrundet i sådanne objektive omstændigheder. Som Domstolen allerede har fastslået, henhører sådanne tidsbegrænsede ansættelseskontrakter nemlig ikke under rammeaftalens § 5, stk. 1, da den pågældende bestemmelse udelukkende vedrører forhindring af misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold, idet de i § 5, stk. 1, litra a), omhandlede objektive omstændigheder således kun angår fornyelsen af sådanne kontrakter eller ansættelsesforhold (Mangold-dommen, præmis 41-43).

91 Desuden skal det for så vidt angår flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold bemærkes, at rammeaftalens § 5, stk. 1, der specifikt tager sigte på at forhindre misbrug som følge af anvendelsen heraf,

pålægger medlemsstaterne en forpligtelse til i deres nationale retsorden at indføre en eller flere af de foranstaltninger, der er opregnet i bestemmelsens punkt 1, litra a)-c), når der ikke allerede i den berørte medlemsstat findes tilsvarende retsregler, der har til formål effektivt at forhindre misbrug af denne type ansættelseskontrakter. Blandt disse foranstaltninger nævnes i § 5, stk. 1, litra a), »objektive omstændigheder, der kan begrunde en fornyelse af sådanne kontrakter eller ansættelsesforhold« (jf. dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 64-66).

92 Som det fremgår af punkt 7 i de generelle betragtninger til rammeaftalen, er de parter, der har underskrevet denne, nemlig af den opfattelse, at anvendelsen af tidsbegrænsende ansættelseskontrakter, begrundet i objektive forhold, er en måde, hvorpå man kan forhindre misbrug (jf. dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 67, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 86).

93 Som anført i denne doms præmis 79-82, råder medlemsstaterne imidlertid over en skønsmargen i forbindelse med gennemførelsen af rammeaftalens § 5, stk. 1, da de har valget mellem at benytte sig af en eller flere af de foranstaltninger, der er opregnet i bestemmelsens stk. 1, litra a)-c), eller at opretholde en allerede eksisterende tilsvarende retsregel.

94 Det følger heraf, at en medlemsstat med henblik på denne gennemførelse er berettiget til at vælge ikke at vedtage den foranstaltning, der er nævnt i bestemmelsens stk. 1, litra a), der består i at kræve, at fornyelse af sådanne flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold skal være begrundet i objektive omstændigheder. Den kan i stedet foretrække den ene af eller begge de to foranstaltninger, der er nævnt i stk. 1, litra b) og c), der vedrører henholdsvis den maksimale samlede varighed af disse kontrakter eller antallet af gange, sådanne kontrakter kan fornys, eller vælge at opretholde en eksisterende tilsvarende retsregel, forudsat — uanset hvilken foranstaltning, der vælges — at det sikres, at misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold effektivt forhindres (jf. i denne retning dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 101).

95 Når en medlemsstat med henblik på gennemførelsen af rammeaftalens § 5, stk. 1, vælger at indføre den foranstaltning, der er omhandlet i bestemmelsens stk. 1, litra a), der består i at kræve, at fornyelse af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold skal være begrundet i objektive forhold, er den imidlertid forpligtet til at sikre det resultat, der er foreskrevet i fællesskabsretten, således som dette følger af både artikel 249, stk. 3, EF og artikel 2, stk. 1, i direktiv 1999/70, sammenholdt med 17. betragtning til dette direktiv (jf. i denne retning dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 68, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 87).

96 Under disse omstændigheder skal begrebet »objektive omstændigheder« som omhandlet i rammeaftalens § 5, stk. 1, litra a), som Domstolen allerede har fastslået, forstås således, at det henviser til præcise og konkrete omstændigheder i forbindelse med en bestemt aktivitet, og som følgelig i denne særlige sammenhæng kan begrunde anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter. Disse omstændigheder kan bl.a. opstå på grund af den særlige art opgaver, som sådanne kontrakter er indgået med henblik på at udføre, samt de hermed forbundne forhold, eller i givet fald på grund af medlemsstatens forfølgelse af et lovligt socialpolitisk formål (dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 69 og 70, og dom af 13.9.2007, sag C-307/05, Del Cerro Alonso, Sml. I, s. 7109, præmis 53, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 88 og 89).

97 Derimod er en national bestemmelse, der blot generelt og abstrakt, i form af en retsforskrift eller administrativ bestemmelse, giver mulighed for at anvende flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, ikke i overensstemmelse med de krav, der fremgår af de to forudgående præmisser (dommen i sagen Adeneler m. fl., præmis 71, og Del Cerro Alonso-dommen, præmis 54, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 90).

98 En sådan bestemmelse, der udelukkende er formel, og som ikke specifikt begrunder anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbestemte ansættelseskontrakter i objektive forhold vedrørende de særlige omstændigheder ved den pågældende aktivitet og betingelserne for udøvelsen heraf, indebærer en reel risiko for misbrug af sådanne kontrakter og er derfor uforenelig med rammeaftalens formål og effektive virkning (dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 72, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 91).

99 Således indebærer erkendelsen af, at en national bestemmelse automatisk og uden andre præciseringer kan begrunde flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, en tilsidesættelse af rammeaftalens formål, der er at beskytte arbejdstagerne mod usikkerhed i ansættelsen, og udhuler meningen med princippet, hvorefter tidsubegrænsede kontrakter er den ansættelsesform, der sædvanligvis anvendes (dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 73, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 92).

100 Anvendelsen af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter alene på grundlag af en generel lovregel eller en administrativ forskrift, uden hensyn til det konkrete indhold af den pågældende aktivitet, gør det navnlig ikke muligt at udskille de objektive og gennemsigtige kriterier for at efterprøve, om fornyelsen af sådanne kontrakter rent faktisk opfylder et reelt behov, og er egnet til at nå det forfulgte formål og nødvendig herfor (dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 74, og Del Cerro Alonso-dommen, præmis 55, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 93).

101 Det fremgår imidlertid af sagsakterne for Domstolen, at det i de i hovedsagen omhandlede bestemmelser ikke længere er fastsat, at den omstændighed, at indgåelsen af en tidsbegrænset ansættelseskontrakt er pålagt ved lov, udgør en objektiv omstændighed, der automatisk berettiger en ubegrænset fornyelse af en sådan kontrakt. Derimod er de præcise og konkrete omstændigheder, hvorunder flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold kan indgås inden for den offentlige sektor, angivet i disse bestemmelser. Anvendelsen af sådanne kontrakter er nemlig efter omstændighederne tilladt for i henhold til artikel 5, stk. 2, i præsidentdekret nr. 164/2004 at opfylde »særlige behov […], der er direkte eller indirekte forbundet med virksomhedens art, natur eller aktivitet«, eller for i henhold til artikel 1 i lov nr. 3250/2004 at yde »supplerende betjening af borgerne« eller for i henhold til artikel 6, stk. 1, i lov nr. 2527/1997 at udføre arbejder, der ikke hører med til »de sædvanlige opgaver for den pågældende institutions ansatte«, eller for i henhold til artikel 21, stk. 1, i lov nr. 2190/1994 at dække »sæsonbestemte eller andre periodiske eller midlertidige behov«.

102 Som den forelæggende ret selv har anført i sine spørgsmål, muliggør de omhandlede nationale bestemmelser således indgåelse af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter for i det væsentlige at dække midlertidige behov. Det må imidlertid medgives, at behov af en

sådan art kan udgøre »objektive omstændigheder«, der kan begrunde fornyelse af sådanne kontrakter som omhandlet i rammeaftalens § 5, stk. 1, litra a).

103 Som generaladvokaten har anført i punkt 106 og 107 i forslaget til afgørelse i sagen, ville det imidlertid være i strid med formålet med den pågældende bestemmelse, hvilket er effektivt at forhindre misbrug hidrørende fra flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold, hvis de i denne doms præmis 101 nævnte nationale bestemmelser i hovedsagen kunne tjene som grundlag for fornyelse af sådanne kontrakter eller forhold, selv om det i virkeligheden forholder sig således, at de behov, der søges dækket herved, faktisk ikke er midlertidige, men derimod »faste og varige« (jf. analogt, dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 88, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 110).

104 En sådan anvendelse af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold ville nemlig direkte stride mod den forudsætning, hvorpå rammeaftalen hviler, nemlig — som det fremgår af punkt 6 og 8 i de generelle betragtninger hertil — forudsætningen om, at tidsubegrænsede ansættelseskontrakter udgør den sædvanlige ansættelsesform, hvorimod tidsbegrænsede ansættelseskontrakter er en beskæftigelsesform i visse sektorer, inden for visse erhverv og ved visse former for aktiviteter (jf. dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 61, og Impact-dommen, præmis 86, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 82).

105 Heraf følger, at sikkerhed i ansættelsen udgør et hovedelement i beskyttelsen af arbejdstagere (jf. Mangold-dommen, præmis 64), mens det, således som det fremgår af andet afsnit i præamblen og punkt 8 i de generelle betragtninger til rammeaftalen, kun er i visse tilfælde, at tidsbegrænsede ansættelseskontrakter opfylder såvel arbejdsgivernes som arbejdstagernes behov (dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 62, og Impact-dommen, præmis 87, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 83).

106 Da den pligt for medlemsstaterne, der følger af et direktiv, til at virkeliggøre dets mål, og pligten i medfør af artikel 10 EF til at træffe alle almindelige eller særlige foranstaltninger for at sikre opfyldelsen af denne pligt, efter fast retspraksis følgelig

påhviler alle medlemsstaternes myndigheder, herunder også domstolene inden for deres kompetence (jf. bl.a. dom af 13.11.1990, sag C-106/89, Marleasing, Sml. I, s. 4135, præmis 8, af 18.12.1997, sag C-129/96, Inter-Environnement Wallonie, Sml. I, s. 7411, præmis 40, og af 5.10.2004, forenede sager C- 397/01 — C-403/01, Pfeiffer m.fl., Sml. I, s. 8835, præmis 110), påhviler det alle den berørte medlemsstats myndigheder inden for rammerne af deres respektive kompetence at sikre overholdelsen af rammeaftalens § 5, stk. 1, litra a), ved konkret at efterprøve, at de nationale bestemmelser, der giver adgang til fornyelse inden for den offentlige sektor af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold, der angiveligt skal dække midlertidige behov, ikke i virkeligheden anvendes til at dække faste og varige behov.

107 Den forelæggende rets spørgsmål skal herefter besvares med, at rammeaftalens § 5, stk. 1, litra a), skal fortolkes således, at den er til hinder for, at nationale bestemmelser som de i hovedsagerne omhandlede anvendes af myndighederne i den berørte medlemsstat på en sådan måde, at fornyelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter inden for den offentlige sektor anses for at være berettiget på grundlag af »objektive omstændigheder« i bestemmelsens forstand, med den ene begrundelse, at disse kontrakter er støttet på lovregler, der tillader fornyelsen af sådanne kontrakter for at dække visse midlertidige behov, selv om de nævnte behov i virkeligheden er faste og varige. Denne bestemmelse finder derimod ikke anvendelse på indgåelsen af en første eller eneste tidsbegrænset ansættelseskontrakt eller ansættelsesforhold.

Begrebet »sænkning af det generelle niveau« som omhandlet i rammeaftalens § 8, stk. 3

— Sænkning af det generelle niveau for arbejdstagere, der har indgået deres første eller eneste tidsbegrænsede ansættelseskontrakt

108 Med sit spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om rammeaftalens § 8, stk. 3, skal fortolkes således, at den »sænkning« af niveauet, der er omhandlet i denne bestemmelse, skal vurderes udelukkende i forhold til det generelle beskyttelsesniveau, der var gældende i den berørte medlemsstat, for arbejdstagere, der har indgået flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelses-

kontrakter, uden hensyntagen til den beskyttelse, der finder anvendelse på arbejdstagere, der har indgået deres første eller eneste tidsbegrænsede ansættelseskontrakt.

109 Det fremgår af forelæggelsesafgørelsen i sag C-378/07, at dette spørgsmål er blevet rejst i forbindelse med nationale bestemmelser, såsom præsidentdekret nr. 164/2004, der efter den forelæggende rets opfattelse kun fastsætter forskrifter til beskyttelse mod misbrug hidrørende fra anvendelsen af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, når flere af sådanne kontrakter afløser hinanden, skønt den allerede gældende nationale ret, som fremgår af artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920, ligeledes finder anvendelse, når den pågældende kontrakt er den første eller den eneste tidsbegrænsede ansættelseskontrakt, der er indgået mellem parterne.

110 Det fremgår af rammeaftalens § 8, stk. 3, at »gennemførelsen [af denne rammeaftale] ikke udgør en gyldig begrundelse for at sænke det generelle niveau for beskyttelse af arbejdstagerne på det område, der omfattes af [aftalen]«.

111 For så vidt angår det område, der er omfattet af aftalen, bemærkes, at det i første afsnit i indledningen til aftalen er anført, at hensigten med aftalen er at bidrage til at opnå »en bedre balance mellem fleksible arbejdstider og sikkerhed i ansættelsen«. Ifølge 14. betragtning til direktiv 1999/70, der i det væsentlige gentager tredje afsnit i den pågældende indledning, opregner rammeaftalen i dette øjemed »de generelle principper og minimumskravene for tidsbegrænsede ansættelseskontrakter og ansættelsesforhold«. I femte afsnit i den omhandlede indledning angives ligeledes, at aftalen vedrører »ansættelsesvilkårene for personer med tidsbegrænset ansættelse«.

112 Rammeaftalen, og navnlig dennes § 8, stk. 3, forfølger således et formål, der indgår i de grundlæggende mål — der er fastsat i artikel 136, stk. 1, EF i tredje afsnit i præamblen til EF-traktaten og i punkt 7 og punkt 10, stk. 1, i fællesskabspagten af 1989 om arbejdstagernes grundlæggende arbejdsmarkedsmæssige og sociale rettigheder, som ovennævnte bestemmelse i traktaten henviser til — og som er knyttet til en forbedring af livs- og arbejdsvilkårene for herigennem at muliggøre en udjævning af disse vilkår på et stadigt stigende niveau, samt til eksistensen af en passende social beskyttelse af

arbejdstagerne, i det konkrete tilfælde af arbejdstagere med tidsbegrænsede ansættelseskontrakter (jf. i denne retning Impact-dommen, præmis 112).

113 Henset til disse mål kan rammeaftalens § 8, stk. 3, ikke fortolkes indskrænkende.

114 Det fremgår imidlertid klart af ordlyden af rammeaftalens § 2, at den finder anvendelse på alle med tidsbegrænset ansættelse, som har en ansættelseskontrakt eller indgår i et ansættelsesforhold, som defineret ved lov, kollektiv aftale eller gældende praksis i den enkelte medlemsstat.

115 I henhold til rammeaftalens § 3 forstås der ved begrebet »en person med tidsbegrænset ansættelse« »en person, som har en ansættelseskontrakt, der er indgået direkte mellem den pågældende og en arbejdsgiver, eller som indgår i et ansættelsesforhold, etableret direkte mellem den pågældende og en arbejdsgiver, når tidspunktet for ansættelseskontraktens eller ansættelsesforholdets udløb er fastlagt ud fra objektive kriterier, såsom en bestemt dato, fuldførelsen af en bestemt opgave eller indtrædelsen af en bestemt begivenhed«.

116 Det følger således klart såvel af det formål, der forfølges med direktiv 1999/70 og rammeaftalen, som af ordlyden af de relevante bestemmelser heri, i modsætning til det, som den græske regering og Kommissionen i det væsentlige har anført, at det område, der er omfattet af denne aftale, ikke er begrænset til kun at omfatte arbejdstagere, der har indgået flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, men at denne aftale derimod finder anvendelse på alle arbejdstagere, der præsterer en arbejdsydelse mod vederlag inden for rammerne af et tidsbegrænset arbejdsforhold, der binder dem til deres arbejdsgiver (Del Cerro Alonso-dommen, præmis 28), hvilket gælder uanset antallet af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, som disse arbejdstagere har indgået.

117 Det bemærkes således, at rammeaftalens § 4 bestemmer, at ansættelsesvilkårene for personer med tidsbegrænset ansættelse ikke må være mindre gunstige end de, der gælder for fastansatte, hvis dette udelukkende er begrundet i kontraktens tidsbegrænsede varighed, uden at rækkevidden af dette forbud begrænses til flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter.

118 Rammeaftalens § 5, stk. 1, vedrører ganske vist — idet den i dette øjemed gennemfører aftalens § 1, litra b) — udelukkende medlemsstaternes vedtagelse af bestemmelser for at forhindre misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter.

119 Rammeaftalens anvendelsesområde fastlægges imidlertid ikke i disse to sidstnævnte bestemmelser, og de kan følgelig ikke indskrænke rækkevidden af rammeaftalens § 8, stk. 3, der — idet denne bestemmelse er placeret i et andet afsnit i rammeaftalen, der vedrører gennemførelsen af denne — desuden hverken henviser til rammeaftalens § 1, litra b), eller til dennes § 5, stk. 1.

120 Det følger heraf, at vurderingen af, om der foreligger en »sænkning af det generelle niveau« som omhandlet i rammeaftalens § 8, stk. 3, skal foretages på grundlag af alle forskrifter i en medlemsstats nationale ret om beskyttelse af arbejdstagerne på det område, der vedrører tidsbegrænsede ansættelseskontrakter.

121 Den forelæggende rets spørgsmål skal herefter besvares med, at rammeaftalens § 8, stk. 3, skal fortolkes således, at den »sænkning af niveauet«, der er omhandlet i denne bestemmelse, skal vurderes i forhold til det generelle beskyttelsesniveau, der var gældende i den berørte medlemsstat, såvel for arbejdstagere, der har indgået flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, som for arbejdstagere, der har indgået deres første eller eneste tidsbegrænsede ansættelseskontrakt.

— Om de ændringer, som den nationale gennemførelseslovgivning har afstedkommet, set i forhold til den allerede gældende nationale retstilstand

122 Med disse spørgsmål ønsker den forelæggende ret i det væsentlige oplyst, om rammeaftalens § 8, stk. 3, skal fortolkes således, at den er til hinder for nationale bestemmelser, såsom præsidentdekret nr. 164/2004, der til forskel fra en allerede gældende intern retsregel, såsom artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920, der ifølge retten udgør »en tilsvarende retsregel« som omhandlet i rammeaftalens § 5, stk. 1, dels ikke længere bestemmer, at flere på hinanden følgende ansættelseskontrakter inden for den offentlige sektor kan omkvalificeres til tidsubegrænsede kontrakter, når der har været tale om misbrug heraf, eller undergiver en sådan omkvalificering visse kumulative og restriktive betingelser, dels udelukker arbejdstagere, der har indgået deres første eller eneste tidsbegrænsede ansættelseskontrakt, fra at nyde godt af de beskyttelsesforanstaltninger, der indføres ved dekretet.

123 Herved bemærkes for det første, at i modsætning til, hvad den forelæggende ret, den græske regering og Kommissionen har anført, skal spørgsmålet om, hvorvidt der foreligger en »sænkning af det generelle niveau« som omhandlet i rammeaftalens § 8, stk. 3, ikke udelukkende bedømmes på grundlag af det beskyttelsesniveau, der finder anvendelse på arbejdstagere i tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, således som dette niveau er fastsat i en »tilsvarende retsregel« som omhandlet i aftalens § 5, stk. 1.

124 Som det følger af bl.a. denne doms præmis 116-121, fremgår det nemlig af såvel det formål, der forfølges med direktiv 1999/70 og rammeaftalen, som af ordlyden af nævnte aftales § 8, stk. 3, at bedømmelsen af, om der foreligger en »sænkning af det generelle niveau« i den nævnte bestemmelses forstand, skal foretages på grundlag af alle forskrifter i national ret om tidsbegrænsede ansættelseskontrakter. Det er i denne forbindelse uden betydning, om disse forskrifter eventuelt kan udgøre »en tilsvarende retsregel« som omhandlet i aftalens § 5, stk. 1, idet aftalens § 8, stk. 3, for øvrigt ikke henviser til denne bestemmelse.

125 For så vidt angår rammeaftalens § 8, stk. 3, skal det endvidere bemærkes, at det fremgår af selve bestemmelsens ordlyd, at dens gennemførelse ikke kan udgøre en gyldig

begrundelse for medlemsstaterne til at sænke det generelle niveau for beskyttelse af arbejdstagere, som tidligere gjaldt i det nationale retssystem, på det område, som aftalen omfatter (Mangold-dommen, præmis 50).

126 Det følger heraf, at en forringelse af den beskyttelse, som arbejdstagerne nyder godt af på området for tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, ikke i sig selv er forbudt i henhold til rammeaftalen, da denne forringelse for at falde ind under forbuddet i aftalens § 8, stk. 3, dels skal være forbundet med rammeaftalens »gennemførelse«, dels skal vedrøre »det generelle niveau for beskyttelse« af arbejdstagere i tidsbegrænset ansættelse (jf. i denne retning Mangold-dommen, præmis 52).

127 I de konkrete sager fremgår det af de for Domstolen fremlagte sagsakter, at den forringelse, som den forelæggende ret henvist til, og som sagsøgerne i hovedsagerne har gjort gældende foreligger, for så vidt angår arbejdstagere, der har indgået flere på hinanden følgende ansættelseskontrakter, udspringer af den omstændighed, at artikel 5-7 i præsidentdekret nr. 164/2004, hvorved direktiv 1999/70 blev gennemført — til forskel fra artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920, der ifølge den forelæggende ret gjorde det muligt uden videre at omkvalificere en tidsbegrænset ansættelseskontrakt til en tidsubegrænset ansættelseskontrakt, når den førstnævnte blev indgået for at dække faste og varige behov — ikke længere indeholder en sådan mulighed for omkvalificering inden for den offentlige sektor, hvorimod det nævnte dekrets artikel 11, der udelukkende er fastsat som en overgangsregel for visse successive ansættelseskontrakter, der var gældende ved dekretets ikrafttræden, betinger denne mulighed af, at flere strenge betingelser er opfyldt, og af, at det i givet fald sker uden tilbagevirkende kraft.

128 For så vidt angår arbejdstagere, der har indgået deres første eller eneste tidsbegrænsede ansættelseskontrakt, består forringelsen desuden i den omstændighed, at disse arbejdstagere, der var omfattet af de beskyttelsesforanstaltninger, der er fastsat i artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920, ikke falder ind under anvendelsesområdet for præsidentdekret nr. 164/2004.

129 Herved bemærkes, at da det i overensstemmelse med den retspraksis, der er nævnt ovenfor i denne doms præmis 48, udelukkende tilkommer de nationale retter at fortolke national ret, påhviler det disse retter at afgøre, i hvilket omfang de ændringer af den dagældende nationale retstilstand som fastsat i artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920, der blev indført ved præsidentdekret nr. 164/2004, har bevirket en forringelse af beskyttelsen af de arbejdstagere, der har indgået en tidsbegrænset ansættelseskontrakt, idet den i dette øjemed sammenligner den grad af beskyttelse, der tilsikres ved de respektive nationale bestemmelser.

130 Det tilkommer derimod i givet fald Domstolen i en præjudiciel sag at forsyne den forelæggende ret med oplysninger med henblik på at bistå denne i sin vurdering af spørgsmålet om, hvorvidt denne eventuelle reduktion i beskyttelsen af arbejdstagere, der har indgået en tidsbegrænset ansættelseskontrakt, udgør en »sænkning« som omhandlet i rammeaftalens § 8, stk. 3. I dette øjemed skal det undersøges, i hvilket omfang de ændringer, der er hidført ved de nationale bestemmelser, der var bestemt til at skulle gennemføre direktiv 1999/70 og rammeaftalen, dels kan anses for at være forbundet med »gennemførelsen« af aftalen, dels vedrører »det generelle niveau for beskyttelse« af arbejdstagerne som omhandlet i aftalens § 8, stk. 3.

131 Hvad for det første angår betingelsen om, at der skal foreligge en forbindelse med »gennemførelsen« af rammeaftalen, har Domstolen allerede fastslået, at dette udtryk, der anvendes uden nogen yderligere præcisering i rammeaftalens § 8, stk. 3, ikke alene omfatter den oprindelige gennemførelse af direktiv 1999/70 og navnlig af direktivets bilag indeholdende rammeaftalen, men skal dække enhver national foranstaltning, hvis formål er at sikre opfyldelsen af direktivets mål, herunder de foranstaltninger, som efter den egentlige gennemførelse supplerer eller ændrer de nationale regler, som allerede er vedtaget (Mangold-dommen, præmis 51).

132 Det følger heraf, at nationale forskrifter, såsom præsidentdekret nr. 164/2004, der udgør den anden del af de gennemførelsesforanstaltninger, som den berørte medlemsstat har vedtaget med henblik på at gennemføre direktiv 1999/70 og rammeaftalen, kan være omfattet af aftalens § 8, stk. 3.

133 Sådanne forskrifter kan imidlertid ikke anses for at være i strid med den nævnte bestemmelse, hvis den forringelse, som de medfører, på ingen måde er et led i gennemførelsen af rammeaftalen. Dette ville være tilfældet, såfremt forringelsen ikke var begrundet i nødvendigheden af at gennemføre rammeaftalen, men nødvendigheden af at fremme formål, der er denne gennemførelse uvedkommende (jf. i denne retning Mangold-dommen, præmis 52 og 53).

134 For så vidt først angår ændringen vedrørende muligheden for at omkvalificere tidsbegrænsede ansættelseskontrakter fremgår det af de foreliggende sager, at der allerede fra 1994, dvs. ca. fem år før vedtagelsen af direktiv 1999/70 og rammeaftalen, i artikel 21, stk. 2, i lov nr. 2190/1994 var fastsat et ubetinget forbud (med nullitetsvirkning ved overtrædelse) mod enhver omkvalifikation af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter til tidsubegrænsede ansættelseskontrakter, når de indgås inden for den offentlige sektor med hjemmel i denne lov (jf. i denne retning dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 98).

135 En sådan bestemmelse kunne give anledning til den antagelse, at den omstændighed, at præsidentdekret nr. 164/2004 ikke giver adgang til omkvalificering af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter til tidsubegrænsede ansættelseskontrakter, eller underlægger denne mulighed visse betingelser, ikke er begrundet i nødvendigheden af at gennemføre rammeaftalen, men i nødvendigheden af — således som den græske regering og de sagsøgte i hovedsagerne har hævdet — at sikre overholdelsen inden for den offentlige sektor af procedurerne ved ansættelser efter udvælgelsesprøve og således opretholde den status, der gælder for tjenestemænd inden for den offentlige sektor i Grækenland.

136 Det fremgår imidlertid ligeledes af forelæggelsesafgørelserne, at ifølge den forelæggende ret, som det tilkommer at fortolke den nationale ret, var artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920, der ifølge retten giver adgang til en sådan omkvalifikation, herunder inden for den offentlige sektor, af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, når de ikke er begrundet i objektive omstændigheder, fortsat i kraft, da direktiv 1999/70 og rammeaftalen blev vedtaget.

137 Som det fremgår af fjerde betragtning til direktiv 1999/70, udspringer vedtagelsen af direktivet og af rammeaftalen desuden af to direktivforslag, som Kommissionen fremsatte i løbet af 1990 om arbejdsvilkårene vedrørende ansættelsesforhold (forslag til Rådets direktiv om arbejdsvilkårene i forbindelse med visse ansættelsesforhold (EFT 1990 C 224, s. 4)) og konkurrenceforvridninger (forslag til Rådets direktiv vedrørende konkurrenceforvridninger i forbindelse med visse ansættelsesforhold (EFT 1990 C 224, s. 6), som ændret (EFT 1990 C 305, s. 8)), som Rådet ikke har været i stand til at træffe afgørelse om. Det bemærkes, at der allerede i dette sidstnævnte forslags artikel 4 var fastsat en forpligtelse for medlemsstaterne til at indføre visse foranstaltninger med henblik på at undgå, at tidsbegrænsede ansættelseskontrakter benyttes til at besætte en eksisterende og permanent stilling.

138 Under disse omstændigheder kan det ikke udelukkes, hvilket det dog tilkommer den forelæggende ret at efterprøve, at den omstændighed, at præsidentdekret nr. 164/2004 ikke giver adgang til inden for den offentlige sektor at omkvalificere tidsbegrænsede ansættelseskontrakter til tidsubegrænsede kontrakter, eller undergiver en sådan omkvalifikation strenge betingelser, er forbundet med gennemførelsen af rammeaftalen. Dette kunne så meget desto mere være tilfældet henset til, at artikel 103, stk. 8, i den græske forfatning — således som det fremgår af denne doms præmis 23 — blev ændret med henblik på at indføre et absolut forbud mod at ændre tidsbegrænsede ansættelseskontrakter til tidsubegrænsede ansættelseskontrakter inden for den offentlige sektor efter ikrafttrædelsen af direktiv 1999/70 og før udløbet af fristen for at gennemføre det.

139 For så vidt dernæst angår den ændring, der følger af udelukkelsen af arbejdstagere, der har indgået deres første eller eneste tidsbegrænsede ansættelseskontrakt, fra den beskyttelse, der gælder efter præsidentdekret nr. 164/2004, må det medgives, at den kunne være forbundet med gennemførelsen af rammeaftalen, eftersom disse arbejdstagere ifølge forelæggelsesafgørelsen i sag C-378/07 på det tidspunkt, hvor direktiv 1999/70 og rammeaftalen blev vedtaget, nød godt af de beskyttelsesforanstaltninger, der var fastsat i artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920. Det fremgår desuden ikke af nogen af de sagsakter, der er forelagt for Domstolen, at den nationale lovgiver ved denne udelukkelse har haft til hensigt at fremme et andet formål end gennemførelse af rammeaftalen, hvilket det imidlertid tilkommer den forelæggende ret at efterprøve.

140 Hvad for det andet angår betingelsen om, at forringelsen skal angå »det generelle niveau for beskyttelse« af arbejdstagere i tidsbegrænset ansættelse, bemærkes, at denne betingelse indebærer, at kun en nedsættelse af et omfang, der generelt kan påvirke de nationale forskrifter vedrørende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, kan henføres under rammeaftalens § 8, stk. 3.

141 Hvad angår den ændring i de foreliggende sager, der følger af udelukkelsen af arbejdstagere, der har indgået deres første eller eneste tidsbegrænsede ansættelseskontrakt, fra anvendelsesområdet for præsidentdekret nr. 164/2004, synes det imidlertid at kunne lægges til grund, at denne ændring ikke påvirker alle arbejdstagere, der har indgået en tidsbegrænset ansættelseskontrakt, men udelukkende dem, der dels er ansat i den offentlige sektor, dels ikke er omfattet af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter.

142 Forudsat at disse arbejdstagere ikke udgør en væsentlig del af arbejdstagere i tidsbegrænset ansættelse i den berørte medlemsstat, hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve, kan nedsættelsen af den beskyttelse, som en sådan begrænset kategori af arbejdstagere nyder godt af, ikke i sig selv generelt påvirke det beskyttelsesniveau, der i den interne retsorden gælder for arbejdstagere, der er ansat i henhold til en tidsbegrænset ansættelseskontrakt.

143 Hvad angår ændringen vedrørende muligheden for at omkvalificere tidsbegrænsede ansættelseskontrakter til tidsubegrænsede kontrakter bemærkes, at præsidentdekret nr. 164/2004, selv om det ikke foreskriver en sådan omkvalificering, eller det undergiver denne strengere betingelser, ikke blot kun finder anvendelse på arbejdstagere inden for den offentlige sektor, men desuden inden for denne sektor gennemfører samtlige de i rammeaftalens § 5, stk. 1, litra a)-c), opregnede foranstaltninger, der er bestemt til at forhindre misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold.

144 Vedtagelsen af sådanne bestemmelser til forhindring af misbrug — forudsat at de helt eller delvist er nye i den interne retsorden (jf. i denne retning dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 100), hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve — kan kompensere for den nedsættelse af beskyttelsen, der følger af ophævelsen eller begrænsningen af den sanktion, der tidligere fandt anvendelse, når der fandt et misbrug sted, og som bestod i at omkvalificere den pågældende ansættelseskontrakt til en tidsubegrænset kontrakt.

145 En sådan udvikling i de nationale retsforskrifter hen imod en styrkelse af foranstaltningerne til forhindring af misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter er i øvrigt i overensstemmelse med det formål, der forfølges med rammeaftalen. Dels har rammeaftalen nemlig — som det fremgår af aftalens § 1, litra b), og § 5, stk. 1 — netop til formål at fastsætte en ramme, der skal forhindre misbrug hidrørende fra anvendelsen af sådanne kontrakter (dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 79, og dom af 7.9.2006, sag C-53/04, Marrosu og Sardino, Sml. I, s. 7213, præmis 43). Dels er der ikke i rammeaftalen foreskrevet specifikke sanktioner i tilfælde af, at misbrug konstateres, og der er navnlig ikke fastsat en generel forpligtelse for medlemsstaterne til at fastsætte, at tidsbegrænsede ansættelseskontrakter skal ændres til tidsubegrænsede kontrakter, og de nærmere betingelser for anvendelsen af de tidsbegrænsede kontrakter er heller ikke fastlagt heri (jf. dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 91 og 94), hvorved medlemsstaterne overlades en vis skønsmargen på området (Marrosu og Sardino-dommen, præmis 47). Den omhandlede aftales § 5, stk. 2, litra b), bestemmer således blot, at medlemsstaterne, »hvor det er hensigtsmæssigt« fastsætter, under hvilke betingelser tidsbegrænsede ansættelseskontrakter og ansættelsesforhold »er at anse for tidsubegrænsede kontrakter eller ansættelsesforhold«.

146 Under disse omstændigheder må det fastslås, at de ændringer, der er hidført ved nationale forskrifter, der som de i hovedsagerne omhandlede tilsigter at gennemføre direktiv 1999/70 og rammeaftalen, ikke forekommer at udgøre en »sænkning« af det generelle niveau for beskyttelse af arbejdstagere, der er ansat i henhold til tidsbegrænsede kontrakter, som omhandlet i rammeaftalens § 8, stk. 3, når de — hvilket tilkommer den nationale ret at afgøre — vedrører en begrænset kategori af arbejdstagere, der har indgået en tidsbegrænset ansættelseskontrakt, eller de kompenseres ved vedtagelsen af foranstaltninger til forhindring af misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter.

147 Det forholder sig ikke desto mindre således, at gennemførelsen af rammeaftalen skal finde sted under overholdelse af aftalens øvrige bestemmelser.

148 I denne forbindelse bemærkes, at denne aftale ifølge 14. betragtning til direktiv 1999/70 samt tredje afsnit i indledningen til rammeaftalen fastsætter de generelle principper og minimumskrav, der skal gælde for tidsbegrænset ansættelse. Rammeaftalens § 8, stk. 1, giver således udtrykkeligt medlemsstaterne og arbejdsmarkedets parter adgang til at opretholde eller indføre bestemmelser, der er gunstigere for arbejdstagerne i tidsbegrænsede ansættelsesforhold end dem, der er fastsat i aftalen.

149 Det følger heraf, at gennemførelsen af rammeaftalen ikke kan medføre en nedsættelse af den beskyttelse, der tidligere gjaldt efter den interne retsorden for arbejdstagere i tidsbegrænsede ansættelsesforhold, til et niveau, der er lavere end den minimumsbeskyttelse, der er fastsat i rammeaftalen med henblik på at undgå, at arbejdstagernes situation bliver usikker (jf. analogt dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 63, og Impact-dommen, præmis 88; jf. også analogt med hensyn til rammeaftalens § 4 Del Cerro Alonso-dommen, præmis 27).

150 Hvad særligt angår arbejdstagere, der har indgået flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, bemærkes, at gennemførelsen af rammeaftalen således skal være i overensstemmelse med kravene i rammeaftalens § 5, hvis formål er at forhindre misbrug ved anvendelsen af sådanne kontrakter.

151 For så vidt angår vedtagelsen af bestemmelser til forhindring af misbrug bemærkes, at medlemsstaterne i henhold til rammeaftalens § 5, stk. 1, er forpligtet til, effektivt og ufravigeligt at vedtage mindst en af de foranstaltninger, der opregnes i denne bestemmelse, hvis der ikke i national ret allerede er fastsat tilsvarende foranstaltninger (jf. dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 101, Marrosu og Sardino-dommen, præmis 50, Vassalo-dommen, præmis 35, og Impact-dommen, præmis 70, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 124).

152 I det foreliggende tilfælde er det imidlertid ubestridt, at artikel 5 og 6 i præsidentdekret nr. 164/2004 inden for den offentlige sektor gennemfører samtlige de i rammeaftalens § 5, stk. 1, litra a)-c), opregnede foranstaltninger, der er bestemt til at forhindre misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold.

153 Sagsøgerne i hovedsagerne har imidlertid gjort gældende, at det pågældende dekret — da det kun anser tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, der er adskilt af perioder på mindre end tre måneder, for »flere på hinanden følgende« — ikke udgør en effektiv hindring for misbrug hidrørende fra anvendelsen af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, da der mellem disse kontrakter i Grækenland som regel ligger perioder på fire måneder.

154 I denne forbindelse bemærkes, at rammeaftalen, særligt i dennes § 5, stk. 1, litra a)-c), opregner forskellige foranstaltninger med henblik på at hindre et sådant misbrug, og det påhviler medlemsstaterne at indføre mindst én af disse foranstaltninger i deres nationale lovgivning. Hertil kommer, at § 5, stk. 2, i princippet overlader medlemsstaterne at fastsætte betingelserne for, hvornår tidsbegrænsede kontrakter eller ansættelsesforhold skal anses for henholdsvis flere på hinanden følgende og tidsubegrænsede (dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 80 og 81, og kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 103 og 104).

155 Selv om det er overladt de nationale myndigheder at definere de konkrete foranstaltninger til anvendelsen af rammeaftalens begreber »flere på hinanden følgende« og »tidsubegrænset«, hvilket er begrundet i hensynet til at respektere mangfoldigheden af de nationale regelsæt på området, må det dog bemærkes, at den skønsmargen, medlemsstaterne således har, ikke er ubegrænset, eftersom den ikke under nogen omstændigheder må skade formålet og den effektive virkning af rammeaftalen (dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 82, og kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 104).

156 Domstolen har således allerede fastslået, at en national bestemmelse, hvorefter der kun foreligger flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, når disse er adskilt af højst 20 arbejdsdage, må anses for at kunne skade formålet og hensigten

med samt den effektive virkning af rammeaftalen. En definition af begrebet flere på hinanden følgende ansættelseskontrakter, der er så ufleksibel og restriktiv, indebærer nemlig en usikkerhed i ansættelsen for arbejdstagere i årevis, eftersom arbejdstageren i praksis ofte ikke har andet valg end at acceptere afbrydelser på 20 arbejdsdage som led i den række kontrakter, vedkommende indgår med sin arbejdsgiver (dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 84 og 85, og kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 107 og 108).

157 Domstolen har derimod ligeledes fastslået, at den i hovedsagerne omhandlede lovgivning, hvorefter kun tidsbegrænsede kontrakter eller ansættelsesforhold, der er adskilt af perioder på mindre end tre måneder, kan anses for »flere på hinanden følgende«, ikke i sig selv er ligeså ufleksibel og restriktiv. En sådan tidsmæssig adskillelse kan nemlig generelt anses for at være tilstrækkelig til at afbryde et eksisterende arbejdsforhold og følgelig bevirke, at eventuelle kontrakter, der indgås efterfølgende, ikke anses for at være af successiv karakter. Det følger heraf, at rammeaftalens § 5, stk. 1, principielt ikke er til hinder for nationale bestemmelser som de i hovedsagerne omhandlede. Det tilkommer imidlertid de nationale myndigheder og retsinstanser, der har til opgave at anvende gennemførelsesbestemmelserne til direktiv 1999/70 og rammeaftalen, og som således skal tage stilling til, om tidsbegrænsede ansættelseskontrakter skal kvalificeres som flere på hinanden følgende kontrakter, i hvert konkrete tilfælde at undersøge sagens nærmere omstændigheder, idet de bl.a. tager hensyn til antallet af sådanne flere på hinanden følgende kontrakter, der er indgået med den samme person, eller med henblik på at udføre det samme arbejde, for at udelukke, at arbejdsgivernes anvendelse af tidsbegrænsede ansættelsesforhold antager karakter af misbrug (jf. kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 115-117).

158 Hvad dernæst angår bekæmpelse af misbrug bemærkes, at når der som i det foreliggende tilfælde i fællesskabsretten ikke er foreskrevet særlige sanktioner i tilfælde, hvor der ikke desto mindre er konstateret et misbrug, påhviler det de nationale myndigheder at vedtage passende foranstaltninger for at imødegå en sådan situation, hvilke foranstaltninger ikke blot skal være forholdsmæssige, men tillige tilstrækkeligt effektive og afskrækkende, således at det sikres, at de forskrifter, der er vedtaget i medfør af rammeaftalen, har fuld gennemslagskraft (dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 94, Marrosu og Sardino-dommen, præmis 51, Vassallo-dommen, præmis 36, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 125).

159 Selv om de nærmere regler ved gennemførelsen af sådanne bestemmelser, når der ikke findes materielle fællesskabsbestemmelser, henhører under hver medlemsstats nationale retsorden i medfør af princippet om medlemsstaternes procesautonomi, må disse regler ikke være mindre gunstige end dem, der gælder for tilsvarende situationer på grundlag af national ret (ækvivalensprincippet), og de må ikke i praksis gøre det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de rettigheder, der tillægges borgerne i henhold til Fællesskabets retsorden (effektivitetsprincippet) (jf. bl.a. dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 95, Marrosu og Sardino-dommen, præmis 52, og kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 126).

160 Heraf følger, at hvis et misbrug af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter har fundet sted, skal en foranstaltning, der på effektiv og tilsvarende vis sikrer beskyttelsen af arbejdstagerne, kunne finde anvendelse, således at misbruget sanktioneres behørigt, og konsekvenserne af tilsidesættelsen af fællesskabsretten elimineres. I henhold til artikel 2, stk. 1, i direktiv 1999/70 skal medlemsstaterne nemlig træffe »de foranstaltninger, der er nødvendige for, at de til enhver tid kan nå de resultater, der er foreskrevet i dette direktiv« (dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 102, Marrosu og Sardino-dommen, præmis 53, og kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 127).

161 Det følger heraf, at selv om en medlemsstat som den i hovedsagerne berørte er berettiget til, således som det fremgår af denne doms præmis 144, ikke at fastsætte, at der som sanktion for manglende overholdelse af de præventive foranstaltninger til forhindring af misbrug, der er fastsat i den nationale lovgivning, hvorved rammeaftalens § 5, stk. 1, gennemføres, skal ske omkvalificering af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter til tidsubegrænsede kontrakter, skal den ikke desto mindre sikre sig, at de øvrige sanktioner, der er fastsat i medfør af disse bestemmelser, er tilstrækkeligt effektive og afskrækkende, således at det sikres, at disse præventive foranstaltninger har fuld gennemslagskraft (jf. i denne retning dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 105, Marrosu og Sardino-dommen, præmis 49, og Vassallo-dommen, præmis 34, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 123).

162 I det foreliggende tilfælde har sagsøgerne i hovedsagerne imidlertid gjort gældende for det første, at de sanktioner, der er fastsat i artikel 7 i præsidentdekret nr. 164/2004, ikke kan anses for at have en sådan effektiv og afskrækkende karakter. Dels har den udbetaling af løn og fratrædelsesgodtgørelse, der er foreskrevet i denne bestemmelses stk. 2, nemlig på ingen måde den funktion at forhindre misbrug hidrørende fra

anvendelsen af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, men udgør den sædvanlige sanktion efter den almindelige arbejdsretlige lovgivning. Dels er de strafferetlige og disciplinære sanktioner, der er fastsat i artikel 7, stk. 3, allerede gældende, og de er desuden fuldstændig ineffektive i Grækenland. Desuden anvendes disse sanktioner i praksis ikke på flere kategorier af arbejdstagere i tidsbegrænsede ansættelsesforhold, såsom sådanne, der har relation til entreprisekontrakter, eller sådanne, der er indgået i medfør af lov nr. 2190/1994.

163 Herved bemærkes, at det ikke tilkommer Domstolen at udtale sig om fortolkningen af national ret, idet denne opgave udelukkende påhviler den forelæggende ret eller i givet fald de kompetente nationale retter, der skal afgøre, om de krav, der er nævnt ovenfor i denne doms præmis 158-160, er opfyldt ved de relevante nationale bestemmelser (jf. bl.a. Vassallo-dommen, præmis 39, og kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 134).

164 Det tilkommer således den forelæggende ret at vurdere, i hvilket omfang anvendelsesvilkårene samt den effektive gennemførelse af de relevante bestemmelser i national ret udgør en passende foranstaltning med henblik på at sanktionere den offentlige arbejdsgivers misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold (jf. i denne retning Vassallo-dommen, præmis 41, og Marrosu og Sardino-dommen, præmis 56, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 135).

165 Således som generaladvokaten har bemærket i punkt 92 i forslaget til afgørelse, skal den forelæggende ret herved bl.a. sikre sig, at de arbejdstagere, der har været udsat for misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, ikke — som sagsøgerne i hovedsagen har anført — i håbet om fortsat at være beskæftiget inden for den offentlige sektor afholder sig fra at gøre de rettigheder gældende for de nationale, herunder retlige, myndigheder, som de er tillagt ved de nationale bestemmelser, og som følger af disses gennemførelse af alle de foranstaltninger til imødegåelse af misbrug, der er fastsat i rammeaftalens § 5, stk. 1.

166 Den forelæggende ret skal desuden sikre sig, at alle »personer med tidsbegrænset ansættelse« som omhandlet i rammeaftalens § 3, stk. 1, kan foranledige de sanktioner, der er fastsat i præsidentdekret nr. 164/2004, anvendt over for deres arbejdsgiver, når de har været udsat for et misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, hvilket gælder, uanset hvordan deres kontrakt kvalificeres i intern ret.

167 Sagsøgerne i hovedsagen har for det andet gjort gældende, at artikel 11 i præsidentdekret nr. 164/2004, der som en overgangsbestemmelse giver mulighed for at omkvalificere visse successive tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, der var gældende på det tidspunkt, hvor dette dekret trådte i kraft, eller som var udløbet inden for de sidste tre måneder før dekretets ikrafttrædelse, til tidsubegrænsede ansættelseskontrakter, ikke udgør en passende sanktion, henset til den restriktive og kumulative karakter af de betingelser, der er fastsat i den pågældende bestemmelse. I denne forbindelse har sagsøgerne ligeledes gjort opmærksom på forskellige problemer vedrørende proceduren for ASEP, der er den forvaltningsmyndighed, der har kompetence til at afgøre anmodninger om omkvalificering. Disse vanskeligheder opstår bl.a. som følge af myndighedens sagsbehandlingsfrister, og som følge af den omstændighed, at forvaltningsdomstolenes indgriben i tvister vedrørende artikel 11, der henhører under ASEP's kompetence, sår tvivl om, hvorvidt de civile retter har kompetence til at afgøre tvister, der henhører under artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920.

168 Hvad angår de betingelser, som artikel 11 i præsidentdekret nr. 164/2004 knytter til muligheden for at omkvalificere tidsbegrænsende ansættelseskontrakter, bemærkes med hensyn til kravet om, at der skal være under tre måneder mellem sådanne kontrakter, at det allerede er blevet fastslået ovenfor i denne doms præmis 157, at et sådant krav principielt ikke er i strid med rammeaftalens § 5, stk. 1.

169 For så vidt angår de betingelser, der er fastsat i dekretets artikel 11 vedrørende den samlede minimumslængde af kontrakterne og antallet af gange, de kan fornys, fremgår det ikke klart af de sagsakter, der er fremlagt for Domstolen, på hvilken måde disse betingelser kan påvirke det formål, der forfølges med rammeaftalen. I denne forbindelse skal det fremhæves, at den omstændighed alene, at den i bestemmelsen omhandlede omkvalifikation ikke finder sted med tilbagevirkende kraft, ikke i sig selv synes at kunne berøve denne sanktion sin effektive karakter, da den under alle omstændigheder medfører, at et tidsbegrænset ansættelsesforhold erstattes med et tidsubegrænset

ansættelsesforhold, og følgelig bringer en usikker ansættelsesretlig stilling til ophør til fordel for en højere grad af stabilitet i ansættelsesforholdet.

170 For så vidt som sagsøgerne i hovedsagerne har gjort gældende, at som følge af de kumulative betingelser, der er fastsat i artikel 11 i præsidentdekret nr. 164/2004, kan visse tidsbegrænsede ansættelseskontrakter inden for den offentlige sektor, der, før det pågældende dekret trådte i kraft, er indgået eller fornyet under omstændigheder, der udgør misbrug, ikke mødes med nogen form for sanktion, bemærkes, at en foranstaltning, der giver effektive og tilsvarende garantier for arbejdstagernes beskyttelse, skal kunne anvendes i en sådan situation for på behørig vis at sanktionere et sådant misbrug og ophæve følgerne af en tilsidesættelse af fællesskabsretten. Det følger heraf, at i det omfang den interne retsorden i den berørte medlemsstat for den pågældende periode ikke indeholder andre effektive foranstaltninger til dette formål — f.eks. som følge af den omstændighed, at de sanktioner, der er fastsat i dekretets artikel 7, ikke finder anvendelse rationae temporis — kunne omkvalificeringen af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter til tidsubegrænsede kontrakter i medfør af artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920, som sagsøgeren i hovedsagen i sag C-379/07 har gjort gældende, følgelig udgøre en sådan foranstaltning (jf. i denne retning dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 98-105, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 129-137).

171 Det tilkommer imidlertid de nationale myndigheder og retsinstanser, der har til opgave at anvende gennemførelsesbestemmelserne til direktiv 1999/70 og rammeaftalen, og som således skal tage stilling til, om tidsbegrænsede ansættelseskontrakter skal kvalificeres som flere på hinanden følgende kontrakter, i hvert konkrete tilfælde på grundlag af sagens nærmere omstændigheder at undersøge, om de foranstaltninger, der er fastsat i artikel 11 i præsidentdekret nr. 164/2004, er egnede til på behørig vis at sanktionere et eventuelt misbrug af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, der har fundet sted før dekretets ikrafttræden, og således eliminere konsekvenserne af tilsidesættelsen af fællesskabsretten.

172 Hvad angår den procedure, der i national ret er fastsat i dette øjemed, bemærkes, at forebyggelse og behandling af tvister og klager som følge af anvendelsen af

rammeaftalen i henhold til dennes § 8, stk. 5, sker i overensstemmelse med national lovgivning, kollektive aftaler eller gældende praksis (kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 140).

173 Da der ikke findes fællesskabsretlige bestemmelser på området, tilkommer det henhold til fast retspraksis hver enkelt medlemsstat i sin interne retsorden at udpege de kompetente domstole og fastsætte de processuelle regler for sagsanlæg til sikring af beskyttelsen af de rettigheder, som fællesskabsretten medfører for borgerne (Impact-dommen, præmis 44 og den deri nævnte retspraksis, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 141).

174 Som det fremgår af denne doms præmis 158 og 159, påhviler det de nationale myndigheder at vedtage passende foranstaltninger for at sikre, at de forskrifter, der er vedtaget i medfør af rammeaftalen, har fuld gennemslagskraft. De nærmere regler ved gennemførelsen af disse forskrifter, der henhører under hver medlemsstats nationale retsorden i medfør af princippet om den nationale procesautonomi, skal være i overensstemmelse med ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet (jf. kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 142).

175 Domstolen har imidlertid allerede fastslået, at nationale forskrifter som de i hovedsagen omhandlede, der bestemmer, at en uafhængig forvaltningsmyndighed, såsom ASEP, har kompetence til eventuelt at konvertere tidsbegrænsende ansættelseskontrakter til tidsubegrænsede kontrakter, umiddelbart synes at opfylde disse krav (kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 144).

176 Det tilkommer imidlertid den forelæggende ret og ikke Domstolen at efterprøve, om den berørte medlemsstat har truffet alle de nødvendige foranstaltninger for dels til stadighed at kunne garantere de resultater, der kræves efter direktiv 1999/70, dels at påse, at de nærmere regler ved gennemførelsen af de forskrifter, der er vedtaget i medfør af rammeaftalen, og som henhører under dens nationale retsorden i medfør af princippet om medlemsstaternes procesautonomi, sikrer retten til effektiv domstolsbe-

skyttelse under overholdelse af ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet (jf. bl.a. kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 149 og den deri nævnte retspraksis).

177 Henset til samtlige ovenstående bemærkninger skal den forelæggende rets spørgsmål besvares med, at rammeaftalens § 8, stk. 3, skal fortolkes således, at den ikke er til hinder for nationale bestemmelser, såsom præsidentdekret nr. 164/2004, der til forskel fra en allerede gældende bestemmelse i national ret, såsom artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920, dels ikke længere bestemmer, at flere på hinanden følgende ansættelseskontrakter inden for den offentlige sektor skal omkvalificeres til tidsubegrænsede kontrakter, når der har været tale om misbrug heraf, eller undergiver en sådan omkvalificering visse kumulative og restriktive betingelser, dels udelukker arbejdstagere, der har indgået deres første eller eneste tidsbegrænsede ansættelseskontrakt, fra at nyde godt af de beskyttelsesforanstaltninger, der indføres ved dekretet, når sådanne ændringer — hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve — vedrører en begrænset kategori af arbejdstagere, der har indgået en tidsbegrænset ansættelseskontrakt, eller kompenseres ved vedtagelsen af foranstaltninger til forhindring af misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter som omhandlet i rammeaftalens § 5, stk. 1.

178 Gennemførelsen af rammeaftalen ved nationale bestemmelser, såsom præsidentdekret nr. 164/2004, må imidlertid ikke medføre en nedsættelse af den beskyttelse, der tidligere gjaldt efter den nationale retsorden for arbejdstagere i tidsbegrænsede ansættelsesforhold, til et niveau, der er lavere end det, der er fastlagt ved rammeaftalens minimumsbeskyttelsesbestemmelser. Navnlig kræver overholdelsen af rammeaftalens § 5, stk. 1, at de nationale bestemmelser for så vidt angår misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter indeholder effektive og bindende foranstaltninger til forhindring af et sådant misbrug og sanktioner, der er tilstrækkeligt effektive og afskrækkende, således at det sikres, at disse præventive foranstaltninger har fuld gennemslagskraft. Det tilkommer herefter den forelæggende ret at efterprøve, om disse betingelser er opfyldt.

Det absolutte forbud mod at omkvalificere tidsbegrænsende ansættelseskontrakter inden for den offentlige sektor til tidsubegrænsede kontrakter

179 Med disse spørgsmål ønsker den forelæggende ret i det væsentlige oplyst, om rammeaftalen skal fortolkes således, at den er til hinder for anvendelsen af nationale bestemmelser, hvorefter det inden for den offentlige sektor er forbudt at ændre flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter til en tidsubegrænset kontrakt, når de tidsbegrænsede kontrakter i realiteten har haft til formål at dække arbejdsgiverens faste og varige behov.

180 Den forelæggende ret har i forelæggelsesafgørelserne oplyst, at dette absolutte forbud mod enhver form for ændring nu ikke blot er fastsat i artikel 21 i lov nr. 2190/94, men ligeledes i artikel 103, stk. 8, i Den Hellenske Republiks forfatning, som ændret den 7. april 2001.

181 Uanset karakteren af de græske retsforskrifter, hvorved ændringen af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter til tidsubegrænsede kontrakter forbydes, skal det indledningsvis bemærkes, at for så vidt som det pågældende spørgsmål vedrører indgåelsen af den første eller eneste tidsbegrænsede ansættelseskontrakt, pålægger rammeaftalen ikke — således som det allerede er anført i denne doms præmis 90 — medlemsstaterne at vedtage retsregler med henblik på at sanktionere misbrug i relation til anvendelsen af en sådan kontrakt som følge af, at den i realiteten opfylder arbejdsgiverens faste og varige behov. En sådan kontrakt henhører nemlig ikke under rammeaftalens § 5, stk. 1, da denne bestemmelse udelukkende vedrører forhindring af misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller ansættelsesforhold (Mangold-dommen, præmis 41-43).

182 For så vidt som spørgsmålet vedrører flere på hinanden følgende tidsbegrænsende ansættelseskontrakter, bemærkes, at dette spørgsmål er identisk med et spørgsmål, som Domstolen allerede har afgjort i dommen i sagen Adeneler m.fl. (præmis 91-105), og at andre nyttige oplysninger til brug for besvarelse af spørgsmålet kan udledes af Marrosu

og Sardino-dommen (præmis 44-57), af Vassallo-dommen (præmis 33-42), samt af kendelsen i sagen Vassilakis m.fl. (præmis 120-137).

183 Det fremgår af denne retspraksis, at da rammeaftalens § 5 ikke foreskriver en generel forpligtelse for medlemsstaterne til at fastsætte, at tidsbegrænsede ansættelseskontrakter skal ændres til tidsubegrænsede kontrakter, og heller ikke fastlægger de nærmere betingelser for anvendelsen af de tidsbegrænsede kontrakter (dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 91), overlader den medlemsstaterne en vis skønsmargen på området (Marrosu og Sardino-dommen, præmis 47, og kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 121).

184 Som det imidlertid allerede er fastslået i denne doms præmis 161, skal den omhandlede medlemsstats interne retsorden, for at nationale bestemmelser, hvorefter der inden for den offentlige sektor gælder et absolut forbud mod at ændre flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, der i virkeligheden har til formål at opfylde arbejdsgiverens faste og varige behov, til én tidsubegrænset kontrakt, kan anses for at være i overensstemmelse med rammeaftalen, indeholde andre effektive foranstaltninger for denne sektor, hvorved misbrug af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter forhindres og eventuelt sanktioneres (jf. i denne retning dommen i sagen Adeneler m.fl., Marrosu og Sardino-dommen, præmis 49, Vassallo-dommen, præmis 34, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 123).

185 Det bemærkes, at rammeaftalens § 5, stk. 1 — således som det bl.a. fremgår af denne doms præmis 79-82 og 93 — pålægger medlemsstaterne effektivt og ufravigeligt at vedtage mindst én af de i bestemmelsen opregnede foranstaltninger, der har til formål at forhindre misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, hvis der ikke i national ret allerede er fastsat tilsvarende foranstaltninger (Marrosu og Sardino-dommen, præmis 50, Vassallo-dommen, præmis 35, og kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 124).

186 Når der på det her omhandlede område i fællesskabsretten desuden ikke er foreskrevet særlige sanktioner i tilfælde, hvor der ikke desto mindre er konstateret et misbrug, påhviler det de nationale myndigheder at vedtage foranstaltninger, der ikke blot skal være forholdsmæssige, men tillige tilstrækkeligt effektive og afskrækkende, således at det sikres, at de forskrifter, der er vedtaget i medfør af rammeaftalen, har fuld gennemslagskraft, jf. de krav, der er nævnt ovenfor i denne doms præmis 158-160 (dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 94, Marrosu og Sardino-dommen, præmis 51, og Vassallo-dommen, præmis 36, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 125).

187 I det foreliggende tilfælde skal det bemærkes, at de i hovedsagerne omhandlede bestemmelser for så vidt angår varigheden og fornyelsen af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter fastsætter ufravigelige regler, der er bestemt til at sikre gennemførelsen af rammeaftalens § 5, stk. 1, litra a)-c). Det bestemmes ligeledes heri, at når et misbrug af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter har fundet sted, har den berørte arbejdstager ret til udbetaling af sit løntilgodehavende og til en fratrædelsesgodtgørelse, og den, der tilsidesætter bestemmelserne, kan mødes med strafferetlige og disciplinære sanktioner. Disse bestemmelser foreskriver desuden ligeledes, at visse tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, der var gældende på det tidspunkt, hvor disse bestemmelser trådte i kraft, eller udløb kort tid før dette tidspunkt, under visse betingelser kan ændres til tidsubegrænsede kontrakter.

188 Selv om sådanne bestemmelser principielt kan opfylde de ovenfor i denne doms præmis 158-160 nævnte krav (jf. i denne retning Marrosu og Sardino-dommen, præmis 55, og Vassallo-dommen, præmis 40, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 128), påhviler det imidlertid — således som det fremgår af nærværende doms præmis 162-176 — den forelæggende ret at bedømme, i hvilket omfang anvendelsesbetingelserne for og den effektive gennemførelse af de relevante bestemmelser i national ret udgør en passende foranstaltning til at forhindre, og i givet fald sanktionere, den offentlige forvaltnings misbrug af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede kontrakter eller ansættelsesforhold (jf. Vassallo-dommen, præmis 41, Marrosu og Sardino-dommen, præmis 56, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 135).

189 Den forelæggende rets spørgsmål skal herefter besvares med, at under omstændigheder som de i hovedsagerne foreliggende skal rammeaftalen fortolkes således, at når den omhandlede medlemsstats nationale ret indeholder andre effektive foranstaltninger for denne sektor, hvorved misbrug af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter forhindres og eventuelt sanktioneres som omhandlet i aftalens § 5, stk. 1, er den ikke til hinder for anvendelsen af en bestemmelse i national ret, hvorefter der alene inden for den offentlige sektor gælder et absolut forbud mod at ændre flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, der — idet de har haft til formål at opfylde arbejdsgiverens faste og varige behov — skal anses for at udgøre misbrug, til én tidsubegrænset kontrakt. Det påhviler imidlertid den forelæggende ret at bedømme, i hvilket omfang anvendelsesbetingelserne for og den effektive gennemførelse af de relevante bestemmelser i national ret udgør en passende foranstaltning til at forhindre, og i givet fald sanktionere, den offentlige forvaltnings misbrug af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede kontrakter eller ansættelsesforhold.

190 Da rammeaftalens § 5, stk. 1, ikke finder anvendelse på arbejdstagere, der har indgået deres første eller eneste tidsbegrænsede ansættelseskontrakt, pålægger bestemmelsen derimod ikke medlemsstaterne at indføre sanktioner, når en sådan kontrakt i realiteten dækker arbejdsgiverens faste og varige behov.

Konsekvenserne for de nationale retsinstanser af fortolkningen af rammeaftalens § 5, stk. 1, og § 8, stk. 1

191 Med disse spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om den i henhold til fællesskabsretten er forpligtet til at undlade at anvende nationale bestemmelser, såsom det i hovedsagerne omhandlede præsidentdekret nr. 164/2004, hvis disse er i strid med rammeaftalens bestemmelser, og i stedet skal anvende »en tilsvarende retsregel«, såsom artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920.

192 Henset til svarene på de øvrige spørgsmål, er dette spørgsmål af praktisk betydning for den forelæggende ret, såfremt den — i overensstemmelse med, hvad der er fastslået i denne doms præmis 103-106 og 147-176 — skulle nå frem til den konklusion, at de nationale retsforskrifter, i givet fald som fortolket og anvendt af de nationale myndigheder, i strid med rammeaftalens § 5, stk. 1, ikke indeholder effektive retsregler til at forhindre og eventuelt sanktionere misbrug hidrørende fra en offentlig arbejdsgivers anvendelse af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, samt, i givet fald, såfremt retten — i overensstemmelse med konstateringerne i navnlig denne doms præmis 138, 139 og 146 — skulle konkludere, at præsidentdekret nr. 164/2004 i strid med rammeaftalens § 8, stk. 3, udgør en sænkning af det generelle niveau for beskyttelse af arbejdstagere i tidsbegrænsede ansættelsesforhold, der er begrundet i nødvendigheden af at gennemføre denne aftale.

193 Med henblik på spørgsmålets besvarelse bemærkes, at det fremgår af fastpraksis, at borgerne i alle tilfælde, hvor bestemmelserne i et direktiv ud fra et indholdsmæssigt synspunkt fremstår som ubetingede og tilstrækkeligt præcise, ved de nationale domstole kan påberåbe sig disse bestemmelser over for staten, bl.a. i dennes egenskab af arbejdsgiver (jf. i denne retning bl.a. dom af 26.2.1986, sag 152/84, Marshall, Sml. s. 723, præmis 46 og 49, og af 20.3.2003, sag C-187/00, Kutz-Bauer, Sml. I, s. 2741, præmis 69 og 71).

194 Dette er ifølge retspraksis tilfældet i alle situationer, hvor det ikke effektivt er sikret, at direktivet anvendes fuldt ud, dvs. ikke blot i tilfælde, hvor direktivet ikke er gennemført eller ikke er gennemført korrekt, men også i tilfælde, hvor de nationale foranstaltninger, hvorved direktivet er gennemført korrekt, ikke anvendes på en sådan måde, at der fremkaldes det med direktivet tilsigtede resultat (dom af 11.7.2002, sag C-62/00, Marks & Spencer, Sml. I, s. 6325, præmis 27).

195 Som Domstolen allerede har fastslået, er det muligt at overføre denne retspraksis til aftaler, der som rammeaftalen udspringer af drøftelser mellem arbejdsmarkedets parter

på fællesskabsplan på grundlag af artikel 139, stk. 1, EF, og som i overensstemmelse med samme bestemmelses stk. 2 er blevet gennemført ved et rådsdirektiv, som disse aftaler derved er blevet en integreret del af (Impact-dommen, præmis 58).

— Rammeaftalens § 5, stk. 1

196 Det bemærkes, at Domstolen allerede har fastslået, at rammeaftalens § 5, stk. 1, ud fra et indholdsmæssigt synspunkt ikke fremstår som ubetinget og tilstrækkeligt præcis til, at en borger kan påberåbe sig bestemmelsen for en national domstol. I medfør af denne bestemmelse er medlemsstaterne nemlig overladt et skøn med hensyn til, hvilken eller hvilke af de i bestemmelsen opregnede foranstaltninger eller hvilke tilsvarende allerede eksisterende foranstaltninger de ønsker at benytte til at forhindre misbrug hidrørende fra anvendelsen af tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, hvorved der tages hensyn til behovene inden for bestemte sektorer og/eller blandt bestemte kategorier af arbejdstagere. Det er desuden ikke muligt i tilstrækkeligt omfang at fastslå, hvilken minimumsbeskyttelse der under alle omstændigheder skal iværksættes i medfør af rammeaftalens § 5, stk. 1 (Impact-dommen, præmis 71, 78 og 79).

197 Det fremgår imidlertid af fast retspraksis, at det påhviler de nationale retsinstanser ved anvendelsen af nationale retsforskrifter i videst muligt omfang at fortolke dem i lyset af det pågældende direktivs ordlyd og formål, for at det med direktivet tilsigtede resultat fremkaldes, og for dermed at handle i overensstemmelse med artikel 249, stk. 3, EF. Denne forpligtelse til overensstemmende fortolkning vedrører alle de nationale bestemmelser, hvad enten de er ældre eller yngre end det pågældende direktiv (jf. bl.a. dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 108, og kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 56).

198 Kravet om overensstemmende fortolkning af national lovgivning er nemlig uadskilleligt forbundet med traktatens opbygning, idet det giver de nationale retsinstanser mulighed for inden for rammerne af deres kompetence at sikre sig fællesskabsrettens fulde

virkning, når de afgør den tvist, der er indbragt for dem (jf. bl.a. dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 109, og kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 57).

199 De nationale retsinstansers forpligtelse til at henvise til indholdet af et direktiv, når de fortolker og anvender de relevante nationale retsregler, begrænses ganske vist af generelle retsprincipper, og navnlig af retssikkerhedsprincippet og forbuddet mod tilbagevirkende kraft, og det kan ikke tjene som grundlag for en fortolkning contra legem af national ret (jf. dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 110, og Impact-dommen, præmis 100, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 58).

200 Princippet om overensstemmende fortolkning kræver ikke desto mindre, at de nationale retsinstanser gør alt, hvad der henhører under deres kompetence — idet de tager den nationale ret i dens helhed i betragtning og anvender fortolkningsmetoder, der er anerkendt i denne ret — for at sikre den fulde virkning af direktivet og for at nå et resultat, der er i overensstemmelse med det, der tilsigtes med direktivet (jf. dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 111, og Impact-dommen, præmis 101, samt kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 59).

201 Som Domstolen har fastslået i præmis 115 i dommen i sagen Adeneler m.fl., indtræder de nationale retsinstansers almindelige forpligtelse — i tilfælde af forsinket gennemførelse af et direktiv — til at fortolke national ret i overensstemmelse med direktivet først fra tidspunktet for udløbet af gennemførelsesfristen for direktivet (jf. ligeledes kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 63).

202 I øvrigt bemærkes, at såfremt de med direktivet tilsigtede mål ikke kan nås gennem fortolkning, er medlemsstaterne ifølge dom af 19. november 1991, Francovich m.fl. (forenede sager C-6/90 og C-9/90, Sml. I, s. 5357, præmis 39), forpligtet til at erstatte tab, som er forvoldt private som følge af undladelsen af at gennemføre direktivet, når tre betingelser er opfyldt. For det første skal de mål, der tilsigtes med direktivet, indebære,

at private tillægges rettigheder, for det andet skal indholdet af disse rettigheder kunne fastslås på grundlag af selve direktivets bestemmelser, og for det tredje skal der være årsagsforbindelse mellem medlemsstatens tilsidesættelse af sin forpligtelse og det lidte tab (jf. dom af 14.7.1994, sag C-91/92, Faccini Dori, Sml. I, s. 3325, præmis 27, og kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 60).

203 I det foreliggende tilfælde er den forelæggende ret således, når der har fundet et misbrug sted hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende ansættelseskontrakter, forpligtet til i videst muligt omfang at fortolke og anvende de relevante forskrifter i national ret på en sådan måde, at det sikres, at dette misbrug behørigt sanktioneres, og at konsekvenserne af tilsidesættelsen af fællesskabsretten elimineres. I denne forbindelse påhviler det den pågældende retsinstans at vurdere, om artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/90 eventuelt kan anvendes med henblik på en sådan direktivkonform fortolkning.

204 For så vidt angår spørgsmålet om, hvilken betydning det i denne sammenhæng har, at artikel 103, stk. 8, i Den Hellenske Republiks forfatning er blevet ændret, efter at direktiv 1999/70 trådte i kraft og efter udløbet af fristen for gennemførelsen heraf med henblik på at indføre et absolut forbud inden for den offentlige sektor mod at ændre tidsbegrænsede ansættelseskontrakter til tidsubegrænsede kontrakter, bemærkes blot, at et direktiv har retsvirkninger i den medlemsstat, det er rettet til - og følgelig over for alle de nationale myndigheder - alt efter det enkelte tilfælde fra offentliggørelsen eller fra tidspunktet for meddelelsen heraf (jf. dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 119, og kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 67).

205 I det foreliggende tilfælde er det i artikel 3 i direktiv 1999/70 bestemt, at det træder i kraft på dagen for offentliggørelsen i *De Europæiske Fællesskabers Tidende*, dvs. den 10. juli 1999.

206 Ifølge Domstolens praksis følger det af både artikel 10, stk. 2, EF, sammenholdt med artikel 249, stk. 3, EF, og af det pågældende direktiv, at de medlemsstater, som direktivet er rettet til, mens fristen for gennemførelsen af et direktiv løber, skal afholde sig fra at træffe foranstaltninger, der kan bringe virkeliggørelsen af det i direktivet foreskrevne resultat i alvorlig fare (Inter-Environnement Wallonie-dommen, præmis 45, dom af 8.5.2003, sag C-14/02, ATRAL, Sml. I, s. 4431, præmis 58, og Mangold-dommen, præmis 67). Det er herved ikke afgørende, om den omhandlede nationale regel, der er vedtaget efter det pågældende direktivs ikrafttræden, har til formål at gennemføre direktivet eller ej (dommen i sagen Adeneler m.fl., præmis 121, og kendelsen i sagen Vassilakis m.fl., præmis 69).

207 Det følger heraf, at det påhviler samtlige myndigheder i medlemsstaterne at sikre fællesskabsrettens bestemmelsers fulde virkning (jf. dommen i sagen Francovich m.fl., præmis 32, dom af 13.1.2004, sag C-453/00, Kühne & Heitz, Sml. I, s. 837, præmis 20, og dommen i sagen Pfeiffer m.fl., præmis 111), herunder når de pågældende myndigheder ændrer forfatningen.

— Rammeaftalens § 8, stk. 3

208 For så vidt angår rammeaftalens § 8, stk. 3, bemærkes, at denne bestemmelse — således som det fremgår af denne doms præmis 126 — ikke forbyder enhver nedsættelse af niveauet for beskyttelse af arbejdstagere i tidsbegrænsede ansættelsesforhold, men udelukkende en nedsættelse, der dels er begrundet i nødvendigheden af »gennemførelsen« af bestemmelserne i rammeaftalen, dels vedrører »det generelle niveau for beskyttelse« i tidsbegrænsede ansættelsesforhold.

209 Det følger heraf for det første, at rammeaftalens § 8, stk. 3, således som det fremgår af bestemmelsens overskrift, kun vedrører den medlemsstaterne og/eller arbejdsmarkedets parter påhvilende »gennemførelse« af aftalen i den interne retsorden, idet der — således som det er fastslået ovenfor i denne doms præmis 133 — ved denne gennemførelse gælder et forbud mod at begrunde en sænkning af det generelle niveau for beskyttelse af arbejdstagerne i nødvendigheden af at gennemføre rammeaftalen.

210 For det andet indebærer rammeaftalens § 8, stk. 3 — idet den ifølge sin ordlyd blot forbyder en sænkning af »det generelle niveau for beskyttelse af arbejdstagerne på det område, der omfattes af [aftalen]« — at, således som det fremgår af denne doms præmis 141, kun en nedsættelse af et omfang, der er egnet til generelt at påvirke de nationale bestemmelser om tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, kan henføres under bestemmelsens anvendelsesområde. Borgerne kan imidlertid ikke af et sådant forbud udlede rettigheder, hvis indhold er tilstrækkeligt klart, præcist og ubetinget.

211 Det følger heraf, at rammeaftalens § 8, stk. 3, ikke opfylder betingelserne for at være umiddelbart anvendelig.

212 Under disse omstændigheder påhviler det de nationale retter i videst muligt omfang at fortolke bestemmelserne i national ret på en sådan måde, at de kan få en anvendelse, der er i overensstemmelse med det med rammeaftalen forfulgte mål (jf. analogt den retspraksis, der er nævnt ovenfor i denne doms præmis 197-200).

213 Henset til ovenstående bemærkninger skal den forelæggende rets spørgsmål besvares med, at det påhviler denne i videst muligt omfang at anlægge en fortolkning af de relevante bestemmelser i national ret, der er i overensstemmelse med rammeaftalens § 5, stk. 1, og § 8, stk. 3, og i den forbindelse at afgøre, om en »tilsvarende retsregel« i førstnævnte bestemmelses forstand, såsom artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920, skal anvendes i tvisterne i hovedsagerne i stedet for visse andre bestemmelser i national ret.

Sagsomkostningerne

214 Da sagens behandling i forhold til hovedsagernes parter udgør et led i de sager, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om

sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Tredje Afdeling) for ret:

1) **§ 5, stk. 1, i rammeaftalen vedrørende tidsbegrænset ansættelse, der blev indgået af EFS, UNICE og CEEP den 18. marts 1999, og som er vedføjet som bilag til Rådets direktiv 1999/70/EF af 28. juni 1999 om rammeaftalen vedrørende tidsbegrænset ansættelse, der er indgået af EFS, UNICE og CEEP, skal fortolkes således, at bestemmelsen ikke er til hinder for, at en medlemsstat vedtager nationale forskrifter — såsom præsidentdekret nr. 164/2004 om bestemmelser vedrørende arbejdstagere, der ansættes på grundlag af tidsbegrænsede kontrakter i den offentlige sektor — hvori der med henblik på særligt at gennemføre direktiv 1999/70 inden for den offentlige sektor iværksættes de foranstaltninger til forhindring af misbrug af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelses- eller arbejdskontrakter, som er angivet i rammeaftalens § 5, stk. 1, litra a)-c), når der allerede findes »tilsvarende retsregler« i bestemmelsens forstand i national ret — hvilket det tilkommer den forelæggende ret at fastslå — såsom artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920 vedrørende obligatorisk ophævelse af ansættelseskontrakten for ansatte inden for den private sektor, dog forudsat at disse forskrifter dels ikke forringer den effektive virkning af den forebyggende foranstaltning mod misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter eller arbejdskontrakter, således som denne virkning fremgår af den tilsvarende retsregel, dels overholder fællesskabsretten og navnlig aftalens § 8, stk. 3.**

2) **§ 5, stk. 1, litra a), i rammeaftalen vedrørende tidsbegrænset ansættelse skal fortolkes således, at den er til hinder for, at nationale bestemmelser, som de i hovedsagerne omhandlede, anvendes af myndighederne i den berørte medlemsstat på en sådan måde, at fornyelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter inden for den offentlige sektor anses for at være berettiget på grundlag af »objektive omstændigheder« i bestemmelsens forstand, med den ene begrundelse, at disse kontrakter er støttet på lovregler, der tillader fornyelsen af sådanne kontrakter for at dække visse midlertidige behov, selv om de nævnte behov i virkeligheden er faste og varige. Denne bestemmelse finder derimod ikke anvendelse på indgåelsen af en første eller eneste tidsbegrænset ansættelseskontrakt eller ansættelsesforhold.**

3) § 8, stk. 3, i rammeaftalen vedrørende tidsbegrænset ansættelse skal fortolkes således, at den »sænkning af niveauet«, der er omhandlet i denne bestemmelse, skal vurderes i forhold til det generelle beskyttelsesniveau, der var gældende i den berørte medlemsstat, såvel for arbejdstagere, der har indgået flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, som for arbejdstagere, der har indgået deres første eller eneste tidsbegrænsede ansættelseskontrakt.

4) § 8, stk. 3, i rammeaftalen vedrørende tidsbegrænset ansættelse skal fortolkes således, at den ikke er til hinder for nationale bestemmelser, såsom præsidentdekret nr. 164/2004, der til forskel fra en allerede gældende bestemmelse i national ret, såsom artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920, dels ikke længere bestemmer, at flere på hinanden følgende ansættelseskontrakter inden for den offentlige sektor skal omkvalificeres til tidsubegrænsede kontrakter, når der har været tale om misbrug heraf, eller undergiver en sådan omkvalificering visse kumulative og restriktive betingelser, dels udelukker arbejdstagere, der har indgået deres første eller eneste tidsbegrænsede ansættelseskontrakt, fra at nyde godt af de beskyttelsesforanstaltninger, der indføres ved dekret, når sådanne ændringer — hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve — vedrører en begrænset kategori af arbejdstagere, der har indgået en tidsbegrænset ansættelseskontrakt, eller kompenseres ved vedtagelsen af foranstaltninger til forhindring af misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter som omhandlet i rammeaftalens § 5, stk. 1.

Gennemførelsen af rammeaftalen ved nationale bestemmelser, såsom præsidentdekret nr. 164/2004, må imidlertid ikke medføre en nedsættelse af den beskyttelse, der tidligere gjaldt efter den nationale retsorden for arbejdstagere i tidsbegrænsede ansættelsesforhold, til et niveau, der er lavere end det, der er fastlagt ved rammeaftalens minimumsbeskyttelsesbestemmelser. Navnlig kræver overholdelsen af rammeaftalens § 5, stk. 1, at de nationale bestemmelser for så vidt angår misbrug hidrørende fra anvendelsen af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter indeholder effektive og bindende foranstaltninger til forhindring af et sådant misbrug og sanktioner, der er tilstrækkeligt effektive og afskrækkende, således at det sikres, at disse præventive foranstaltninger har fuld gennemslagskraft. Det påhviler herefter den forelæggende ret at efterprøve, at disse betingelser er opfyldt.

5) Under omstændigheder som de i hovedsagerne foreliggende skal rammeaftalen vedrørende tidsbegrænset ansættelse fortolkes således, at når den omhandlede medlemsstats nationale ret indeholder andre effektive foranstaltninger for denne sektor, hvorved misbrug af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter forhindres og eventuelt sanktioneres som omhandlet i aftalens § 5, stk. 1, er den ikke til hinder for anvendelsen af en bestemmelse i national ret, hvorefter der alene inden for den offentlige sektor gælder et absolut forbud mod at ændre flere på hinanden følgende tidsbegrænsede ansættelseskontrakter, der — idet de har haft til formål at dække arbejdsgiverens faste og varige behov — skal anses for at udgøre misbrug, til én tidsubegrænset kontrakt. Det påhviler imidlertid den forelæggende ret at bedømme, i hvilket omfang anvendelsesbetingelserne for og den effektive gennemførelse af de relevante bestemmelser i national ret udgør en passende foranstaltning til at forhindre, og i givet fald sanktionere, den offentlige forvaltnings misbrug af flere på hinanden følgende tidsbegrænsede kontrakter eller ansættelsesforhold.

Da rammeaftalens § 5, stk. 1, ikke finder anvendelse på arbejdstagere, der har indgået deres første eller eneste tidsbegrænsede ansættelseskontrakt, pålægger bestemmelsen derimod ikke medlemsstaterne at indføre sanktioner, når en sådan kontrakt i realiteten dækker arbejdsgiverens faste og varige behov.

6) Det påhviler den forelæggende ret i videst muligt omfang at anlægge en fortolkning af de relevante bestemmelser i national ret, der er i overensstemmelse med § 5, stk. 1, og § 8, stk. 3, i rammeaftalen vedrørende tidsbegrænset ansættelse, og i den forbindelse at afgøre, om en »tilsvarende retsregel« i førstnævnte bestemmelses forstand, såsom artikel 8, stk. 3, i lov nr. 2112/1920, skal anvendes i tvisterne i hovedsagerne i stedet for visse andre bestemmelser i national ret.

Underskrifter